

МУҲАББАТ АҲЛИНИНГ ГҮЛШАНИ

Б УГУНГИ ҚОЗОҒИСТОН жумҳуриятининг Чимкент шаҳридан шарққа қараб 12 чакирим юрсангиз, бобо-ларимизнинг қадим масканларидан бўлган Сайрам усти-дан чиксансиз. Тўғрида эса буюқ Форобийни дунёга бер-ган Утпор, Х аср туркий маданиятининг бешикларидан Синоқ, Тороз, ниҳоят, «шайхул машоийх» (шайхлар шайхи) Аҳмад Ясавий туйфайи «Туркистон аҳлининг қиблаи дуосинга (Навоий) айланган Туркистон келади. Бу ерларда ҳар бир қадам тарих, ажодлар тарихи, Чунон-чи, Сайрам ҳам буюқ ипак йўлининг манзилгоҳларидан бўлган. 638 йилда бу ерларга келган Хитой сайёҳининг хотиранлари маълум. Қирғизларнинг рўнарсиде, йўлининг нариги юзюдаги тепаликда олиб борилаётган қазималар-нинг дастбик натижалари, усти очилаётган кўрган ва хо-налар бунга далил. «Шахримиз 5 марта номини ўзгар-тирган: Сарём, Исфижоб, Мадинат ул-Байзо (оқ шаҳар), Урунқент, Сайрам. 12 марта ёқиб юборилган. Яқин-яқингача ҳам салкам 60 зияратгоҳ бор эди. Шундан ҳо-зир 14 зияратгоҳ қолди, холоси», — дейди куйиниб тарих ва адабиёт муҳоби, Сайрам ўзбек маданияти маркази ҳайъатининг аъзоси Мираҳмад Мирҳолдоров.

Сайрам сарҳадидаги гўзал Машат қишлоғининг тоғ ба-рига қўзғилиб кирган ўйғурларидан бирда «Йилгоқ тош» деган мақил бор. Баҳайбат қоташ ан-атрофидан оқиб чиқиб пастдаги сойга қўшладиган бўлоқлар устида ўй-чан эгилган. Пешонасида шамол ўйнайди. Кўксиде анвойи гиллар барқ уради. Лекин сонсиз-саноксиз «кўзларидан бир маромда» «ёш қийнади».

Табиатнинг ўз бағрида ажузда келиб, унинг мумтоз бир бўлагига айланган ва эъзога, меҳрга сазовор бўл-ган, барча умидли кишиларнинг кўнглига имдод ва тасал-ли бергучи бу харсантош беҳиштер улуг мутафаккир ва мутасаввуф Аҳмад Ясавий тақдирини эсга туширади.

У шу ерларда таваллуд топан эди. Сайрамдаги Қир-мозорга борсангиз, шу ерлик ҳар бир киши унинг отаси Шайх Иброҳим қабрини аждамай қурсатиб бера олади. Бобоси Маҳмуд Али ҳокимини ҳам шу ерда дейдилар. Во-лидан муқаррамаси Қорасон она мақбараси Сайрамнинг ҳозирда ҳам гажуми гушларидан бири. Тақдирини тақо-сиз билан «шайхул машоийхнинг сўнги қоматгоҳи Тур-кистон бўлди. Ундан 737 йил кейин дунёга келган хала-фи Юсуф Сарёмий XIX асрнинг иккинчи ярмидаги кўр-кам шоирларимиздан бўлиб тарихга кирди. Кўхна Сарём — Сайрамнинг унутилавган номини яқин-йўрларга ёй-ганлардан бўлди. У буюқ бобоси зияратгоҳ тез-тез келиб турарди. Уни ҳақиқатлар» кошифи («кошифи ҳақойиқ»), гў-залликлардан, чигалликлардан воқиф («воқифи ҳақойиқ»), кўнгли синиқлар кўргони («мушқийи хорикани»), орифлар султон, қароматлар муҳзини деб билар, эшгити турпоғига мангали («жабанин муҳзини ўзига шараф ҳисобларди».

Эй, кошифи ҳақойиқ, асрор қодирин, Вей, воқифи ҳақойиқ, мушқийи хорикин, Рўшд тарийқи ҳақойиқ иршод қодирин, Эй, қулаули ҳидоят, бурқон ошқини, Келдим туброн дарғаҳида сурғали жабин, Эй, маъзин қаромату султон ўл-орифин.

Дарҳақиқат, Аҳмад Ясавий Юсуф Сарёмий учун шу-чан юрдош эмас, илос, муҳаббат тикисли эди. Унда-ти иқро-этироф, баъларидеги ҳамоҳанглик, издошлик бунга далил. Мама, унинг ижодида хос сатрлар:

Зулфин савдосин тиларсанмин, ўзинг девона қил,
Сўйма илгини сочини, дасти аўдони шона қил.
Эйки, истарсан ҳазин жон, айламак жонини сайд,
Халқан ҳайрон кўзунин дош ашкни дона қил.
Шамъи руҳсорини етмаклик тиларсан, эй кўнгул,
Шарт бунки, аввалан, жону дилни парвона қил.
Нотавон жисамига муқжон ўларинг ранжитма ҳайф,
Боша миннат қўй, ситам тийғи кўзунинг жона қил.

А ФУСУКИ, УЗОҚ йиллар ундаги бу сўйфияна рўх-ни, чунонки, оламон Оллонинг тақаллиси билиб, унга яқинлиқни ҳол билан англамоқчи таркидуҳиллик, бад-биллик дея инкор қилиб келдик. Оқибатда, Шарқ ма-данияти-маънавиятининг жон томирларидан бўлган та-савуф эътибордан четда қолди. Тасавуф адабиёти ўр-ганилмади. Урганлиган қисми ҳам кўпичи «адувийи адабиёт» мезонларига солиб тақдим қилинди. Бу эса ўз наъбатиде «ғалат тақлиқларга, сохталаштиришга йўл очди.

Юсуф Сарёмий «Ясавий мактаби» деб аталган, XII асрдан бизнинг асримиз бошларигача, масалан, Зиёвуд-дин Ҳазиний ижодидага бўлган қатламчи қамраб олган ва бугунги кунда қайта кўрилиши, қайта баҳолалиши ло-зим бўлган сирага мансуб.

У 1840 йили Сайрамда туғилди. Дастлабки таълими отаси Мулла Абдушукурдан олди. Сўнг Тошкент, Бухо-ро мадрасаларида ўқиди. Шейрлари билан тезда тилга тушди. Айниқса, Тошкентда қад-иззат топди. Закий, шейрпараст, айни пайтда садоқатли дўстлар, мухлислар ортирдан.

Утган асрнинг иккинчи ярмида Тошкентдаги адабий-маданий ҳаёт кўпроқ «Кўкалдош», «Бекларбегия», «Барок-хон», «Хўжа Аҳрор» мадрасалари заминиде келгани маълум. Айниқса, дастлабки икитасининг маънави гоят баланд эди. «Кўкалдошда» машхур тошкентлик ҳатот, «Тиббоний» тахаллуси билан шейрлар ҳам ёзиб турадиган Шоҳмурод қотиб (1850—1922), Қосимхонтура Мўзтариб (1858—1944), «Бекларбегияда» «қашшоқ муллаи номи билан танилган Раҳимхўжа Хатмий (1835—1908), Пирмуҳам-мад Турсунмуҳаммад ўғли Қотиб (1858—1933), ўттиз ёши-де «Барокхонга» мудarris бўлган машхур бедилхон Алоа-дин Фўнуний (1861—1932) каби қаламкашлар атрофида олиму фозиллар, шейр муҳиблари ҳамиша гажум бўл-ганлар. 1890 йилда Фуркат, 1899 йилда Мўқимий «Кўкал-дошда» бўлганлар. Қаримбек Шарифбек ўғли Қамий (1865—1922), Қодирқори Рамзий (1861—1943), Афанди-хон махзум Ахтари (1870—1946) билан узок сўхбатлар қур-ганлар. Сандайхаттулла Хислат (1880—1945), Мулла Қў-шоқ Мискин (1880—1937), Сирожиддин Сидқий-Хондайи-қий (1884—1944), «Кўкалдошда» элдиғина каттай бўлган-лар пайлар эди.

90-йилларда «Кўкалдошнинг» нуфузи катта бўлган бўл-са, аср бошларида «Бекларбегиянинг» рутбаси баланд эди. Эски Жўдада ҳозирги Қалинин майдонининг ҳайкал атро-фи сарҳадида жойлашган, катта дарвозаси кунботарга қараган, икки қаватли ҳужралар шимолу жанубга қўзи-либ кетган бу даргоҳнинг ҳужраларидан бирда Мўқим-ий, Фуркатнинг қадардон Қамий факриона ҳаёт кечи-ранди. Яна бирда Шайх Саъдийнинг машхур «Гулис-тонини» шу йиллари ўзбекчага ўғирган Муродхўжа долла истикомат қиларди.

Юсуф Сарёмийнинг шейрлари орасида «Дар тарифи манзар мадраса Бек аз Юсуф» деб сарлавҳаланган бир шейр бор. У мана шу «Бекларбегия ҳақида:

Рашик равоқи жаннат гар бўлса, бор манзар,
Азбаски дилкушодур фасли баҳор манзар.
Қўрсам юзи қўшлар, ўйнар кўзюмда ёшлар,
Сайри чаманга бошлар, ул гўлузор манзар.
Ҳар сори бир парирў, пайаваста тоқи аёрў,
Мужғонни тийғи ҳинду жаллодор, манзар.
Қўлда китоб ноз, юз шамъи жонгузю,
Ўлдурмак анга боз, раҳлолзор манзар...

Шейр шу тахлит давом этади. Шоир мадраса ва унинг муқтаҳид талабаларини анъанавий рангин, сербўёқ чизади. Ундаги илмий-ижодий муҳитга илоҳий тус беради.

Бу даргоҳда мушоара-мусохабалар кўп бўларди. Гоҳ мудarris Мираҳмадхон Мирий (1833 — 1916)нинг Кўкча даха ўзат маҳалласидаги ҳолисиде, гоҳ аломо шоир Қори Фазлуллоҳ Алмаий (1854 — 1892/93)нинг Қўшутдаги ўйида, баъзан эса Қамий хўжасида бедилхонлик бўлар-ди. Уларда баъзан тошкентлик бир гуруҳ уламои шу-аролардан таъшири, Самарқанддан Сандахмад Васлий (1870 — 1925), Хўжадан Тошхўжа Асирин (1864 — 1916), Қўқондан Хожик Мўқий ҳам иштирок этардилар.

1903 йилда «Бекларбегиянинг» бош мудarris секон-дан ошган «қазратий долла» Шомаҳмуд вафот этади. Ур-нига Кадубод (қозирги Қорасарой) маҳалласидаги мадре-са мудarris Баҳодирхон келди. Уни «Бухоронинг ярм илмини олиб келган» дер эдилар. 1898 — 1905 йиллар-да «Бекларбегияда» ўқиган Мўқимхон Муҳаммаджонов қуд-ди шу мудarris дарвида талабалар қўлаёй кетганли-гини маълум қилган эди.

1910 йилда Баҳодирхон вафот этади. Юсуф Сарёмий-нинг унга бағишланган марсияси бор. Шоир эътиқодиче, мудarris Баҳодирхон маҳдум илмининг чироғи, фалканнинг қувиши эди:

Баҳодирхон маҳдуми мудarris
Чароғи илму туршида фалканроқ.
Аторудомма домишсуррай,
Шуон илму фазли чархи фарсоқ...

У — муфассир, муҳаддид, илми ҳолу илми қолда тенг-сиз эди. «Вужуди шамъи», «жисми олами фазл» бўлган бундай «маъдани илмининг вафоти, айниқса, толиблар учун жуда огир йўқотиш бўлди:

Бу ҳасрат бирла толиблар кўзидин
Тўқунган ёшдан олам бўлур лой.
Мўқимхон Муҳаммаджонов Қаримбек Қамийга жиян — ақасининг ўғли бўлади. Узининг «Тошкент шоирлари» қўлэзмасида гувоҳлик беришча, Қамий билан Юсуф Сарёмий муносабатлари ниҳоятда самимий, дўстона — кечган. Хислат, Мискин, Сидқий, Таваллоин Юсуф Сарёмий билан таништирган ҳам Қамий бўлади. Улардан Тавалло Сарёмийга Бевосита шоғир бўлиб қолди. Ҳатто унинг та-халлусини ҳам шу шоир қўйиб берган эди. 1914 йилда у устози шейрларини девон қилиб нашрга тайёрлар экан, ёзади:

Эдим бу соҳиб девона шоғирда,
Этардим хизматини аз дилу жон.
Отамнинг номи Хўжабек эрди,
Маннинг отим эди Мирзо Тўлагон,
«Тавалло» деб тахаллус лўфт бирлан
Жаноб устозим манго қўйгон.

Юсуф Сарёмий Тошкентга келганида кўпичи қалан-дархоналик Қосимхонтура — Мўзтарибларнингга тушар, гоҳи Сайрамдан миниб келган отини шу ҳовлида қолди-риб, Самарқанд, Бухоро, Хўжада, Қўқон, Фарғона ша-ҳарлиқга дўстлариниқча йўл олар экан.

Қосимхонтуранинг отаси Сайфиддинхонтура тошкентлик қаландарларнинг пири бўлиб, шоирларни тўллаб, сўхбат қуришни хуш кўрарди. Бу даргоҳда табиятан бадихўй, ҳажвий истеъдоди ҳам рубоийнавислигиндан қолшмай-диган Юсуф Сарёмийнинг обрўси баланд эди. Бошига шайдоини тўппи қўндириб, чилтор билан чирмаб ташла-ган, бўйида ридо, белдаги камарига матёб ва санги қаноатни осиб олган қаландарлар бу даргоҳдан узилмасди-лар. Дукчи элган воқеасидан кейин қор ҳўкумати қалан-дарлиқни таъйиб қилди. Унинг Тошкентдаги энг кеңжа вакили Қосимхонтуранинг шоғирларидан Хожик Маҳмуд эди деб нақл қиладилар.

Юсуф Сарёмий 1912 йилда вафот этди. Мўқимхон Муҳаммаджонов юқориде тилга олинган қўлэзма асариде 1912 йилнинг июнида Қамий иккаласи Авлиботта сафарига чиқшганини, йўлда Сайрамда шоир-га дуойи фотихага кириб чиқшганини хабар қила-ди. Шунга қараганда, Юсуф Сарёмий 1912 йилнинг би-ринчи ярмида вафот этган.

Ш ОИРНИНГ ШЕЙРЛАРИ ҳаётигиде турли баъза-тўппам-ларда босилган бўлса-де, алоҳида китоб қилиб жа-мланган эмас. Бу ишни биринчи маротаба унинг вафот-идан кейин шоғирди Тавалло амалга оширди. 1915 йил-да унинг шейрларини тўллаб, «Девони Маълавий Юсуф Сарёмий» номи билан нашр этди. Анъанавий девон тар-тибига амал қилиб тузилган ушбу китобда шоирнинг ғазал, мухаммас, мўшаддас, рубоий, қитъа, фард, таржи-ма, каби жилав-ла, илмий пирик жанрлардан таркиб топган юзден ортиқ асари жамланган эди. Унга Қамий, Васлий, Хислат, Сидқий тарих битдилар. Қамий унинг ғазалари-ни сўз ўйини билан «ғазолон» (ҳам ғазаллар, ҳам ғўзал-лар маъносиде) деб таърифлади. Хислат эса унга «Гўл-шани ақли муҳаббат» деб таърих эди.

Дарҳақиқат, Юсуф Сарёмий қалами пукта шоир эди. Сўзин, оҳангин теран ҳис этар, шейринин қонда-санъати-дан яхши хабардор эди. Ўзбекчада ҳам, форс-тожи-чада ҳам бирдай ёзи оладиган шоир эди. Унинг Навоий, Фўзулий, Андалиб, Азир, Ҳофиз Шероғийга боғланган гўзал мухаммаслари бор. Ғазал, таржимабандлари ора-сида юксак шейр санъати намуналари дейиш мумкин бўл-ганлари ҳам учрайди.

Тош урган бошима бир кўнгли қаттиг бағри тошимдур,
Манга бир зарра янглиг меҳр қўрсатмас қўшимдур, — мателъли ғазали сўзининг шакли ва оҳангидан, маъно-маз-мундан мукаммал истифода этишга уринишининг бир на-мунаси. Чунонки, ушбу мателъде шоир «бағри тош» қаринг жафокорлигини айтмоқчи. Лекин бу жўнгина «ха-бар-маълумот бизнинг эсимизда қоладиган бир шаклу шамойилда. Шоирнинг илтизои санъати воситасиде «тош» сўзи билан сўз ўйини, тасосудан фойдаланиб, шакли, оҳанги («тош», «бош», «қўёш»), маъноси (Бағир — кўнгул, меҳр — кўёш, қаттиг — тош), ақин сўзларни тасбиҳ дона-сидай бир итга тизгани, муайян таъсирчанлиқни яратди. Иккинчи сатрадиги фикр: қўёш — зарра асосидиги тазод бунки қуяётгирди: оламнинг маъжудлиги қўёшда, қўёш бўлмаса, олам йўқ. Ер — машхўла пирик қахрамон учун мана шу қўёш: қадайдир, бироқ, таважжубки, у шуни бил-гани ҳолда заррача ҳам парво қилмайд — меҳр қўрсат-майд.

Шоирнинг машхўқаси кўнглини олишга бўлган уриниш-лари самарасиз.

Қошқидер ер ўлбү, қомат кубуқ изхори ҳол этсам,
Қўй бир боқмақини ўтиргўчи пайавастқошимдур, — Лекин буларнинг ҳаммаси тақдирдан. Она табият («мо-дари фитрат») унинг «мошқини «маҳди усрат» (мешақ-кат бешиги) ичиде яратган:

Маошқи маҳди усрат қир этмиш модари фитрат,
Бағир қон, жигар парголсан андин мошқимдур, — Юсуф Сарёмий ижоди аяранг эмас. Унда ҳажвиялар ҳам бор. Бу Мўқимий, Қамий билан бўлган мусохаба-мушоаралар махсули бўлса ажасмас. Шундайлардан би-ри 1912 йилда «Армуғони Хислатда» босилган «Эчкини-нам» ҳажвиесидир. У «Марсияи Юсуф Сарёмий» сарла-ҳаси билан босилган. Муҳаммас, Ҳажми каттагина. 20 банд — юз сатр.

Шейр «Оққим, қилди букун тарки жаҳон эчкигинам», — деб бошланади. Демократик адабиётимиздаги «От» ту-кумиде ёзилган Мўқимий, Ерий, Қамий шейрларини, Сид-қий Хондайиқнинг «Тоғини эсга туширади».

Ҳажвия марсия йўлида. Унда асир-гаров сотиб олин-ган эчкининг «нозу ситам» билан «ғўлку қўйлар аро ҳўкимравон» юриши, бироқ ноэкилиги туйфайи қиш кунларининг бирда соғуқча дош беролмай, бола ташла-гани ва ўлими тасвир этилади.

У шу қадар қурб-қақшаб кетган эдикки, терсини бо-зорда ҳек ким олмайд. Гўштини бировага пуллаш эса ун-дан бадат:

Еб кетар насига олишти этинг қарағу қт,
Демади ҳеч бириси нархини оз, бизга катмт,
Олдинлар ўртога, бир дама қилшти тити пит.
Устхонингода этинг қолмади амидори чингит,
Қарағу мта этинг роҳати жон, эчкигинам.

Бироқ ҳажвийи замондошларидан фарқ қилароқ шоир гапни умр ҳақидаги ўз фалсафасига буюради. Эчки бир баҳонадек туюлади. Бошдан охиригача ерга, инсонга хос белгилардек кўринган тасвир бирдан рамзий маъжозий тус олади.

Юсуф Сарёмийнинг бошқа ҳажвиялари ҳам бўлиши керак. Бироқ, тўплаган эмас. Сайрамликлар орасида шоирнинг гоят ҳождаржавоб, ноҳақликча муросасиз экан-лигини тасдиқ этувчи қўллаб ривоятлар, афсоналар юра-ди. Ҳатто шоирнинг тақийдги сатрлардан ҳол бўлган айрим пирик шейрларини ҳам Абдурусўлбой, Қозим Ҳасанжон каби эл унча хушламаган замондошлари ҳақида ёзилган деб нақл қиладилар. Оғиздан оғизга кўчиб юрувчи Сарёмийга нисбат берилган ўйлаб байтлар кел-тиридилар.

Бўлар шоирнинг шуҳратига яна бир қарра бизни ишон-тиради. Унинг меросини тўллаш, ўрганиш, баҳолаш шарт эканлигини таъкидлайди.

Яна бир қар. 1897 йилда академик В. В. Бартольд, сўн-роқ (1923) П. П. Иванов қайда этган, қўлэзма нусхалари турли жойларда учрайдиган, кўпичи «Рисола» деб юри-тиладиган Сайрам тарихига оид бир асар бор. Унинг уч нусхаси Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институти (ЎзФАНШИ) Қўлэзмалар фондида, унчаси Ҳамид Сулаймон номидаги Қўлэзмалар институти (ЎзФАНКИ) фон-дида сақланаётгани маълум. Эхтимол, хусусий кутубхо-наларда, айрим кишилар қўлида бошқа нусхалари ҳам бордир. Лекин, айтиш керакки, унда айрим реал воқеа-лар, таъхисларнинг фикрига қараганда, асосан, диний-афсонавий мазмунга эга. Баъзилар мана шу асарни ҳам Юсуф Сарёмийга нисбат берадилар. Бу, эхтимол, шоир-нинг эл орасида машхўрлигидан бир чиндан ҳам асос бордир. Ҳозирча бир нарс деиш қийин.

Б У ХИЛ МАСАЛАЛАРНИ атрофлича ўрганим, ҳукм чи-қариб бўлмас. Қолаверса, Сарёмийнинг муаллифли-ғига шубҳа қилиб бўлмайдиган асарларининг ўзи ҳам уни ёзюллаш учун етарли. Фақат уларни ўз эгаларига — ўқувчиларга тазорқ қайтариш керак. Бу соҳадаги ҳо-зирги энг муҳим иш шу бўлиб турибди.

Дарвоқе, шоир хотирасини ҳам ўйлашининг вақти кел-ди. Салкам саксон йилдан буйи ҳалқ унинг номини эсдан чиқармай қалаётган экан, демак, у қалблардан мустоҳ-кам ўрни олган бўлади. Қолаверса, шейрятимиз, аде-биётимиз тарихида унинг ўзи ўрни бор. Бун факат сай-рамликларгина эмас, ўзбек адабиётининг, маданиятининг марказидагилар ҳам ўйлаб қўриши керак.

Бегали ҚОСИМОВ

Китоб дўконларини айлансангиз, пештахталарда ўзбек ёзувларининг асарларидан кўра бошқа тиллардан тарки-на қилинган китоблар кўнглигча гувоҳ бўлмас. Таважжу-банлари томони шундаки, бу таркима асарларининг асли-тини ҳам китобхоналар аллақачон ўқимай қўйишган. Қозғос қамчил бўлса-ю, бу «ҳожатбарор ишлар»нинг кети узил-маса...

ХА, таркимачилиқда ҳам анчагина таллар йиғилиб қол-ган. Таркимашунос олим, филологий фанлари доктори Ғайбулла САЛОМОВ билан ёш таржимон Бахтиёр ОМОН мулоқотини эътибор билан ўқисангиз бу соҳа муаммолари-дан бир қадар огоҳ бўласиз.

Б. ОМОН: — Ғайбулла ака, ўзбек бадий таркима-чилиги нуфузи, қадр-қимма-ти китобхоналар орасида ту-шиб кетгани кишини ташвишлантир а ди. Ҳа-қиқий таржимон сий-мосини тасаввур этиш қийин. Айтинг-чи, бу «хўжалик» да инқироз қандай юз берди?

Ғ. САЛОМОВ: — Бадий таркима ўз хусусияти, тала-би, шарт, табиятига кўра қайта қуриш, яъни қайта ярат-иш тақозо этидиган санъ-ат. Афсуски, бугунги кунга қадар бўлган таркимачилик сиёсати юқоридан қатъий белгиланган йўналишлар ва мақсадларга бўйсундириб ке-линди. Очинини айтганда, бу қайта яратиш санъати асо-сан рус миллий ҳаёт тарзи русча маънавияти, русча тафаккур йўналишини ва тийнати (характер) синга-риш мақсадларига хизмат қилди. Натижада, хоҳ хори-жий, хоҳ қардош халқлар адабиётларини олмайли, тарих улардан айрим «наму-налар» ўтирилган бўлса-да, рус классик ва совет даври адабиёти бус-бутун ёхуд ан-ча мунамал тарзда, кенг миқёсда таркима қилинди. Бу ҳодисани биз давр тақо-зоси дедик, байналмилатчи-лиқнинг олий намунаси, деб қўрсатдик. Ҳатто кўп ҳоллар-да ўз адабиётимизнинг ўзбек ёзувчи ва шоирларининг асар-лари босилиб чиқмаса-да, А. Серафимович, Д. Ведний, Н. Островский, А. Толстой, В. Короленко, А. Пушкин, Н. Гоголь, М. Шолохов, А. Фа-деев, Г. Марков, С. Бару-дин, В. Карпов ва бошқалар-нинг ижодидан қўллаб асар-ларни ўзбекчалаштирдик. Алал-оқибат, бу «синдик» жараён ҳолисанилло айтган-да, кўпчилик ўзбек ёзувчи-ларининг норозилигига сабаб бўлди. Бошқа қардош халқ-лар адабиётига келганда, ҳатто биринчи галда ёш кўш-нимиз, қондош-жондош халқ-лар саналими — қозоқ, кир-ғиз, тожик, туркман, озар, татар адабиёти хазинасидан таркима қилишга баъзан на-мунода, на хоҳиш-истак, на руҳсат бўлмади. Қўйингки, қаринг адибларнинг қандай асарларини (бу хоҳ жаҳон адабиёти, хоҳ рус ёш итти-фоддош халқлар адабиётидан бўлсин) тилимизга ўтириш-ни интихобимиз сўндирдик.

Ғ. САЛОМОВ: — Сиз ҳақ-сиз. Бундай паллага сиёсат қайта қуриш ниқоби остида бугунги кунда ҳам давом этиб тургани кишини ажабланти-ради. Халқимизнинг талаб-истаги, эҳтиёжи билан ҳисоб-лашмаслик адолатдан эмас. Аммо бадий нашриётлар учун катта фойда планини белгилаб қўйишни ўйлаб кў-риш жоиз экан. Шу борада ортиқча қаршилликсиз, осон-ликча ҳал бўлмоқда. Гапнинг очинини айтганда, нашриёт-ларга юқоридан катта иқти-содий фойда олиш режаси қатъий белгилан қўйилди. Дейлик, Ғафур Ғулмон номи-даги Адабиёт ва санъат наш-риёти чекига 5 миллион 800 минг сўм, Ҷўлмон нашриёти чекига 1 миллион 100 минг сўм тушган. Бундай миқдор-даги тархн (план) бажариш-даги мушкул. Бироқ қўту-лиш чораси топилди — бу иқтисодийнинг маънавий устидан ғалабаси билан яқун топиди! Чунонки, нашриёт-ларга Масковдан тасдиқлан-ган харидорлар русча китоб-ларнинг рўйхати тақдим қи-линиди. Ночор молиявий аҳ-волда тушган Ҷўлмон нашри-ёти 1988 йили Н. Носовнинг «Фантазёр» («Тахайюлот») китобини 600 минг нусхада, 1989 йили Д. Кервуднинг «В дёбрях Севера» («Шимол хилватхотида») китобини 600 минг, С. Галерский «Ду-фонинг «Чудесные путеше-ствия» («Ғаройиб саргузашт-ля») китобини 350 минг нусхада, 1990 йили А. Лин-дгерен, А. Миллиннинг «Три повести о Малыше и Карл-соне» («Болакай ва Карлсон ҳақида»), «Винни-пук...» китобини 400 минг нусхада қайта чоп этиб, ўзбек кич-китойлари маънавий эҳ-тиёжини «бирмунча қонди-ришди». Айни пайтда Ҳ. Толстойнинг «Сказ-ки» («Эрталар») кит-оби 600 минг нусхада чоп-этишга ҳозирланмоқда. Ранг-дор (офсет) қозғос тақислиги туйфайи ўзбек тилидаги ма-роқли китобчалар эса йилдан-йилга суриб қўйилмоқда. Дейлик, А. Мадрасхоннинг «Нон», О. Мўминнинг «Мен — робот», С. Ҳожибоевнинг «Кўвнок алифбо», В. Аҳмад-жоновнинг «Қизинарли рие-зист» сингари зарур китоб-лари икки-уч йилдирки, нашр-етилмай ётибди. Ўзбек ти-лидаги болалар адабиёти со-нини фақат номлар бўйича эмас, миқдорини (тиражини) ҳам (300—500 минг) кескин ошириш пайти келди. Жум-

Б. ОМОН: — Жумҳурият Давлат матбуот қўмитаси янги раҳбарияти ва бадий нашриётларнинг Бош таҳри-риятлари мазкур масалага ниҳоят ойдинлик киритиб, уни ижобий ҳал қилдилар, деган умидманмиз.

Ғ. САЛОМОВ: — Менинг ҳам бирдан-бир умидим шу-лардан...

Б. ОМОН: — Кейинги йил-ларда таркимачилиқда би-иқобий майл юз берганини таъкидлаш жоиз. Уям бўлса тўғридан-тўғри аслидан тар-кима қилишга ўтилаётгани-дир. Ақойиб таржимон ва шоир Ҳамол Камол бу ишда ижод аҳлига ибрат бўлмоқда. У буюқ драмманавис В. Шек-спирнинг бир қанча фожиала-рини инглиз тилидан ўтириб халқимизга манзур қила-олди.

Ғ. САЛОМОВ: — Зеро, баркамол асарни қойилмақом тарзда она тилига ўтириб, нашр қилдириш осон иш эмас. Бу мутаржимнинг фи-дойилигини, маданиятини билдиради. Афсуски, бизда бу тоиф жасур, холис, ҳалол таржимонлар кам.

Б. ОМОН: — Дейлик, «Жа-лолидин Рўмий» худди Ва-тан адабиётининг нодир аса-ри янглиг ўқилади. Қисқа

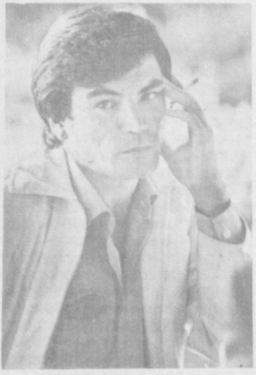
Осим, А. Қаҳдор, Н. Али-муҳамедов сингари атоқли адиблар, таниқли ижодкорлар шугулланганлар. Жумҳурият Ёзувчилар уюшмаси қолша тақкил топган Таркима мар-кази ўзбек бадий таркима-чилиқда бурлиш лашага киришди. чоғимда Ўзлуси «Ер юзи» баъзи эзгу мақсад-ларга хизмат қилиш, юқо-рида санаб ўтилган хатolik-лардан ҳоли бўлиши зарур. Афсуски, бозор иқтисоди чи-накам инсонпарварлик гоя-ларини тарғиб қилувчи тар-кима китоблар бозорини ҳам касод қиладиганга ўхшаб турибди.

Б. ОМОН: — Сўнги пайт-ларда энг яхши таркима ки-тоблар таркимашунос олим-лар эътиборидан четда қол-моқда. Бу ҳолга нима дей-сиз?

Ғ. САЛОМОВ: — Таржи-ма тақиди умумий тақиди-чилик жараёнидан жиддий фарқ қилади. Қизғин шун-ди, таркималар сонн ошши-ни бараварида таркима тақиди сўна бошлади ва бугунги кунга келиб, ҳар ўн китоб-дан биттасига ҳам жиддий, ҳалол, муросасиз тақид-чилик бўлибди. Бир-икки йил му-қаддам ёзувчи Э. Усмоғнинг «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтаномасида ду-

ТАРЖИМА СИЁСАТИ ВА МАЪНАВИЙ ЭҲТИЁЖ

</

Шавкат РАҲМОН

ТУРКИЙЛАР

Қиличчи ташлади беклар ниҳоят, босиди тулпорлар, тиглар сурони, урҳога ўрганган тилларда оят, туркийлар таниди комил худони. Қиличлар занглади... фалакат хушёр, туркийлар қувватин берди ерларга. Хийлагар дўстлардай яқинлашди ёв комиллик қидирган жасур эрларга. Илвасин йиғилтар, бобир йиғилтар, саждага бош қўйди ёвга терс қараб, гулларни кемириб йиғлади илтар, буюк бошини кесди қилич ярақлаб. Туркда бош қолмади... қолмади довлар, хотин-халаж қолди мотам кўтариб, «бизга тик қарама» буюрди ёвлар, ёвларга терс қараб яшади бари. Таланди самовий тулпор уюри, таланди зарлари, зебу забари, терс қараб ўлинг деб ёвлар буюрди, ёвларга терс қараб жон берди бари. Лаҳадга кирдилар ўзларин қарғаб, қолмади арабий, туркий хатлари, туғингиз деди ёв тескари қараб, ёвларга терс қараб туғилди бари. Туғилди, туғилди, туғилди қуллар, қирқида қирилган — имдодга муҳтож, ёвларга терс қараб итлардай ҳурар, бир-бирига душман, бир-биридан кож. Жўмардлар қирилган Туронзаминда дўзахий тажриба палласин кўрдим: эшшак суврати бор қай бир қавмда, қай бирида тўғиз калласин кўрдим. Бу ҳолдан бувақлар бўғилиб ўлар, қул Билол эзилиб йиғлар фалакда... Ўзларин ёндирар борлиқдан тўйган бадаҳшон лаълидай асл малаклар. Мўминлар беш бора аллоҳни эслар саждага бош қўйиб жайлод тошига, ўғрилиб сал ортга қарайин деса,

бошига урарлар, фақат бошига, Борми эр йиғилтар, борми эр қизлар, борми гул бағрингда жўмард нолалар, борми бул туфроқда ўзалигин излаб, осмону фалакка етган болалар. Бор бўлса, аларга етқариб қўйинг, бир бошга бир ўлим демаган эрмас, шаҳидлар ўлмайди, бир қараб тўйинг, ёвга терс қараган мусулмон эмас! Ёвга терс қараган мусулмон эмас! Ёвга терс қараган мусулмон эмас! Ёвга терс қараган мусулмон эмас! Ёвга терс қараган мусулмон эмас!

БУЗИЛГАН ДЕВОРЛАР...

Қадимда мевалар етилган пайтда савоб деб яшаган комил аждодим мусофир чанқоғин боссин деб атай бўзиб қўяр экан боғлар деворин. Ирон даштларидан Хитойга қадар девори бузилиб ётган боғ эди, бу боққа мусофир кирган дафъада астойдил севинган элим бор эди. Бор эди бу элнинг худо беагани, камолга туташган олтин чоғлари, қарғишлар қарғадай қўнган ерлардан қалтираб ахтардим ўшал боғларни. Ахир ер ютдимин... комил инсонлар қолдими сарғайган афсоналарда? Метин деворларда — қақиртиқонлар, қулфлар шодаси-дарвозаларда. Бир қўлимни бердим, есин чаёилар, бошқасин узатдим каламушларга, юрагим гулларин отдим аймай кўзлари қотирма падарқушларга. Битта гул юзига юзимни босиб, оғринган чоғимни тоғлар кўрмасин, энди бу ҳолимни мазийдан тошиб, девори бузилган боғлар кўрмасин. Гирватдай айланар зулм дунёси... қатъидан анқирди қора тер ҳиди, гўёки бу қадим йўллар худосиз, гўёки бутун бир элим берк эди. Берк эди, берк эди, чексиз деворлар ичда инграрди чексиз бир шўрлик, тинимсиз муштладим дарвозаларин, ошқ кўлларини қонатиб бўлдим. Ошқ кўзларим ҳам... ёвуз қақнаган, кимнидир сўкаман, бандан гофил, ахир ўз еримда дайдиб, чанқаган шўрлик мусофирман, улуг мусофир.

БИР СУВРАТ ТААССУРОТИ

Ҳалиям ўйнайди иғво тағғи, тугамас маломат қасирғалари, бошинг балчиқда кўкда аёғинг, мунчаям кўп экан ганжиналаринг. Барига ганжина, ганжина сабаб, ҳамиша шундай деб ўтган улуглар, манглайи шўрларнинг додини асраб, бўғилиб гўлларар соқов қудуқлар. Ижозат бердилар, қидир дедилар, кун сайин ганжина талаб қилдилар, тилло олдилару заҳар бердилар, зигирдай айбинини шохга илдилар. Музликни маскан қил, дедим неча бор, йиғладинг шунда деб боболар қабри, қўлингни кўтариб дединг худоё, ниҳоят қўзининг худолар қаҳрин, Қарагин, хешларинг орасида жанг, элатинг тўс-тўсу ит-мушук бўлди, болаи фаросатсиз, хотининг гаранг, қизларинг меҳнатдан эзилиб ўлди. Чинданам худонинг қаҳри келибди, емишинг туппаю ичмишинг заҳар,

узоқ пайт ишламай мияянг эрипти, итларинг йўталар, эшакларинг кал. Эрта-кеч ўйлайсан ганжина ҳақда, метинни эритиб юборар сабринг, кўзингда юксалар ўзингдай қайсар тўқсоннинг бобонгни нураган қабри. Вой, одам, вой, итнинг калта аёғи, кўзингда қайнайди ажинларинг, худодан сўрайман эс-хушим оғиб, тезроқ тугасайди ганжиналаринг...

ГУЛ ЙИҒИСИ

Қачон гул ҳидловдим, қачон сувларда ёдудлар рақсини томоша қилдим? Насимлар мавжида елган ҳурлардан кўзларим узолмай қачон йиқилдим? Билмадим, хаёлий дунёмидир бул, жудоланг бағрини тугатди тамом, яна бу тубанлиг даштида мақтул жисминини унутиб излайман пайғом. Бу ерда ваҳшийлар йўл қарар эди тагин бир валлакат қонини истаб, тунларнинг йиртилган кўлкаларида валдилар сўнғагини гажирди итлар. Очиқ мазорларнинг қирғоқларида тиллари иккига айрилган қўллар, вақтининг сарғайган чирмобларида юраги ёрилиб ўлган булбуллар.

Сувлар ҳам ирган, ириб ётар шарқ тунларни ёритган майхоналарда, ёвуз қон гирватин қаърига қараб, завжалар йиғларди вайроналарда. Осмон йироқ эди, ер эса қаттиқ, тобора олислаб борар қуёш ҳам, бунда гофилларнинг қисмати аччиқ, бунда қаттолларнинг бошлари тошдан.

Вой, куним, махшарга тўқинган куним, сўнгги кўзларимдан эриганда ёш, Билолни қақирдим, эй, буюк қўлим, манов хоқонларнинг қулоқларин оч. Аммоки Билол йўқ, милён Жаҳл бор, милён қўлларида қонсираган тош, зулм зулматининг оғушида хор битта гул, ёлғизгул йиғларди холос. Ёвуз бир дарбадар бор эди тагин, бор эди қўйинида интиқом тиги, бор эди ёдудлар синган бетайин дунёдан юксалган бир гўзал йиғи. Дунёга келдимми ёки қайтдимми, кимсасиз даштларнинг қаърида нечун илк бора англадим ёлғиз дардинини кечалар тубида йиғлаган, эй гул.

Матлуба АЗАМАТОВА

ИЗЛАШ

Сен кетдинг. Ортинда баҳорлар қолди ёш билан. Сочини тўзғитиб йиғлади шамол. Булутлар кийишди мотам либосин, Умидлар сўнишди топмасдан камол. Сен кетдинг. Гуллар хазонликка юзларин тутди, Қуёш иситмада ёнди зорланиб. Қувончни йўқликлар қаърига ютди, Бахтлар юз ўғирди мендан орланиб. Сен кетдинг. Ўзимга изладим самодан қабр,

Жонимни бергани Азроил топдим. Рухимни йўлладим тортгани жабр. Азобни қўлтиқлаб ортингдан чопдим. Сен кетдинг...

Орзу-умидларим гунчадай эди, Ногаҳон калхатлар ҳужум қилдилар. Янамоғиз хаёллар қўлимни боғлаб, Гўлак ҳисларининг кўсини тилдилар.

Емғирлар шовиллаб оқди қонимдан, Ёвузлар шодлиқдан мадҳия айтди. Шайтон дўздаҳдай тандирин ёқиб, Қонли кулча ёлғач, ортинга қайтди.

Қора қузғун чалди чилдйрмасини, Шубҳа қўшиқ айтди, Нафрат ўйнади. Тупроққа, қоришиб кетган ҳисларим, Ожизлик дошида роса қайнади.

Ердамга келмади ҳатто чумоли, Дўстларим жимгина қараб турдилар. Дўшманлар қонларга қулганган, Азобим гиштидан қаср қурдилар.

Тунлари тушимда чақалоқ йиғлар, Минг бир азобларда очаман кўзим.

Қандайдир ёвуз куч дилимин тиглар, Қўрқинчи хаёлга тилайман тўзим.

Кўзимни юмаман, қучоқлар уйқу Яна эшитилар бола фарёди. Юрагим қамрайди галати туйғу, Наҳот шундай ўтса нисон ҳаёти?

Ўзимни билмайин кўкка сингийман, Йиғи таниш эди жуда ҳам менга. Ичимда бир қўрқув уни енгаман, Овози ўхшайди менинг боламга.

Бу ўша — қўлларин ёйганча, Талпиниб келади мен томон. Унга қисмат сўзин ёзганча, Ортимга қайтаман — мен ёмон!

Кечир, мени болам, болажонгинам, Сени бу дунёга кўрмадим раво. Бағри тош онангин кечир, жонгинам, Бу бахтсиз дунёга йўқ ахир даво.

Гарчи яшасак-да икки дунёда, Она-болаликни ҳеч ким қилмас рад. Қарғамга, ялинма, тушунгин сени Дучор қилолмайман азобга беҳад.

Тунлари тушимда чақалоқ йиғлар...

ВИЛОТ ПОХАТХИ — Андижон шахри кўчаларида дилларга қутқу солиб юрган Бронетраспортёр тизиларин кўриб, Улуг Ватан урушининг беомон жангларини эс эттирувчи кинолаҳзалар кўз олдимдан ўта бошлайди. Баданим мўзлаб नेताди. Каттироққ бир зарб билан одамни бемаъл майиб қиладиган таёқларнинг виқор-ла силтаб-ўйнатиб юрган миришаб кийимдаги-ларини кўрсам, юрагим эзилади... Янги жамият куриш учун иккилоб қилган, бу йўлда қурбон бўлган миллион-миллион фидоийларнинг орауси шу эдимиз? Ўқ тешган тўн билан умри ўтган, ўз юбилейини ташлаб чиқиб кетган Лениннинг орауси шу эдимиз? Етмиш уч йил олдинга, эзгуликка интилиб, етиб келган жойимиз шу бўлдимиз? Ҳа, миллионга таёқ кўтаришни тасаввур қилиб бўладимиз? Ахир ўша «тўполончилар» давлат тўнтариши қилиш ниятида бўлиш маса, бор-йўғи енгинамизда адолатсизлик, фожиа юз беряпти, нексалар, гўдаклар қирилипти, қараб турмай бир чорасини излаш керак, деган талаб билан чиқишган бўлса! Шунинг учун таёқлаб ҳайдаш керакми? Наҳотки, ётиги билан тушунтириб, ишончи ваъда бериб улари (қони қайнаган ёшларни) муросага келтириш мумкин эмас эди? Нега ғўр, думбул икромчилар шартта ушланиб аватха қилинадию, воқеанинг асл «яқдоқорлари», буюрувчилар, уюштирувчилар қидриб топилмайдилар? Нега масаланинг моҳиятига чуқуროқ, ўткирроқ назар ташламайдилар? Сабоби: бизда, ҳамма соҳада қайси йўл билан бўлмасин, план бажариш, ҳисоб бериш ва ўзга кўрсатиш оммавий суратда урф бўлган, йўқ, ҳатто қонунлашган. «План — қонун» деган шиорини бор-ку, дедик, планини бажармаган қонунни бузган ҳисобланади, қонун бузувчи эса, шубҳасиз, жазоланиш керак. Ямани кўзбўямачилар, ҳайбаркалалчилар ана шу жазодан қўтилишининг игона йўли бўлиб қолган. Бу ҳол раҳбарларнинг ҳам, халқнинг ҳам онига, ҳатто қон-қонига сингиб кетган эди, гўё бошқача бўлиши мумкин эмас! Шифоҳонада ўрин плани бўлгач, йўл назорати соҳасида қонда бузганларни тутиш плани бўлгач, миришабхонада ҳам план бордирди! Лекин, энди ахир «кўр-қўрона» планлаштириш, «юқоридан планлаштириш» русумларини парчалаш борасида гап-сўзлар бўляпти, ку, Масаланинг яна бир жиҳати: «салласини олиб кел, деса, калласини олиб келадилар» деган ҳикмат бизга узоқ мазийдан ўтиб келган. Мана шу машғум психологизм, хусусан, биз — ўрта осиёликларнинг онгимиздан чиқиб кетмаётгани. Умуман, фикрлаш маданиятигиз ўсмапти, аксинча, худбинлик, калтабинлик ботқоқига тобора чуқуროқ ботаятганга, меҳр-оқибат, ҳамжиҳатлик, яқинлик дарёсининг соҳилларидан тобора узоқлашаётганга ўхшаймиз. Акс ҳолда, бир-

биримизни кўзларимизни юмиб таёқлашдан аввал, томларни туташ хонадонларимизга ўт ёнмадан аввал, бир-биримизнинг қонимизни тўкишдан аввал сал ўйлаб кўрардик, ўтмишга назар солардик хоҳиллар нима сабабдан парчаланиб кетувдир? Ҳозир миллий озолик ҳаракати деб баҳоланаётган айрим ҳаракатлар қандай барбод бўлувди, улариинг бошқилари бир-бирларини қандай тутиб беришувдир? Гражданилар уруши қандай келиб чиқувдир? «Босмачилар» нима учун шундай аталди, улар кимни, қаерни босиб олмишқон эди — юрт бойликларини босмачилар нима?

ҲАШ, ЭНДИ Фаргона фожияси, Андижон воқеаси, Ўш — Ўзган қирғини қақдан келиб чиқди? Бир раҳминг келади: наҳотки оғанин, қуда-қудағай бўлиб кетган, диндош икки халқ вакиллари бир-бирига бирдангина шу қадар ганим, душман бўлиб қолмишса? Бир қаҳринг келади: наҳотки лақмалик, тубанлик шу даражага бориб етса? Ахир Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, жумҳурият президенти И. А. Каримов КПСС XXVIII съездининг матбуот марказида бўлиб ўтган матбуот конференциясида, кейинроқ, «Правда» га-

қалай, менга шундай туюлди) эълонини ўқиб қолдик. Фуқароларнинг уй-жойларини, буюмларини кооператив тарафда кўришга (албатта, нақд пул эвазига!) бериш жорий этилибди? Ёпирай, бу нима деган гап ахир? Етмиш уч йил урғиниб ёлломладик, энди ўзинлардан кўринилар, биз ҳам ҳўжалиқ ҳисобига ўтдик, деганимиз?

Шуларни ўйлаб қуйиб кетасан одам, Ўғрига, талончига арзимаган жазо берилди, яъни кўпинча эллик сўмми, юз сўмми жарима белгиланди. Бунинг учун битта ё инқита чўнтакка ортироққ тушулса, бас! Чўнтакка тушуш бу «қасб» эгаси учун ҳаммидан қил сугуришдек осон. Асаб, умр эгави бўлган ўғрига, текин-хўрга ё бошқа жиноятчига тузуқроқ жазо берилса бўлмайдимиз, десангиз, «бизнинг жамиятимиз — инсонпарвар, қонуларимиз ҳам инсонпарвар», деб оғзингизга уришади. Ваҳоланки, жамиятимизнинг моддий ва маънавий жиҳатдан ҳаробалашувига бошқа омиллар қатори ана шу «инсонпарвар» қонулар ҳам айбдор. Менимча, қонун — адолатпарвар бўлиши керак, инсонпарвар эмас. Кейинги пайтларда матбуотларда «ёшлар

ларни кўриб, ёшлар ахлоқи бузиляпти, деган шикоятларга қимлардир: бу ҳаммаси кам кўрсатилган, беҳабарликдан, қўниммаганликдан, деб изоҳ беришяпти. Улар ва улаларга ўхшаган «доно» тарбиячилар яна айтишяптики, чет эллардаги каби «диний плъжлар» (буни тарбияма қилишга ҳам тилинг бормади)нинг қўлтайтириш керак эмис, шунда ёшларнинг кўзи кўнчилиб борар эмис! Хайхот, Шарқ ахлоқи, Гарб ахлоқи деган тушунчалар минг йиллардан бери мавжуд. Энди мақсад бир-бирдан тубдан фарқ қиладиган бу ахлоқ бу тушунчаларни омухта қилиб юборишдан иборат шекилли!

Ҳар бир халқнинг фақат ўзигагина хос бўлган миллий анъаналари, урф-одатлари бўлишига аниқ Бунинг ҳеч ким инкор қилмайди. Диндан чинсанг ҳам элдан чиқма, деган гап бор. Ислоом динига қаттиқ эътиқод қўйган мусулмон халқи бу гапни бежиз мақолга айлантириб юбормаган. Энг асосий, юқори ўлчов ва мезон, бу эл тутуми, элга сингадиган расм-русум, ҳулуқ одат бўлиши керак. Инсон замондан орқада қолмаган ҳолда, элдан бурун ҳаналаб ҳам кетиб қолмаслиги лозим. Шу маънода Шарқда аёллар

Қамчибек КЕНЖА

ЕТГАН ЖОЙИМИЗ ШУМИ?

зетасидаги суҳбатиди миллий неғиздаги барча тўқнашулар ағона сценарий бўйича содир бўляпти, дедик-ку. Дарҳақиқат, органларимиз ҳодимлари мана шу масалани чуқуруроқ ўрганишлари жоиз эмасми? Агар хоҳлассан, астойдил ҳаракат қилишса, улар тағига етолмайдинган жиноят ё бошқа масала йўқ бўлса керак. Чувама ҳудудиди эгаси ўлдирилиб, устанд уйига ўт ёқиб кетилган иккита воқеани биланам. Ҳар иккисиди ҳам жиноятчи, қотиллар топилмади. Балки, астойдил қидирилмагандир, ҳарқалай, одамлар топилшолмаптимкан, деб юриб-юриб, охири эсдан чиқариб юборишди. Булар-ку, эҳтимол, чиндан мураккаб жараёнид жиноятлардир. Оқдй талончилик, кинсаурулик шу даражада авж олдики, қиз-аёлларимиз кўчада, автобусда (айниқса, шомдан кейин) тақинчоқ тақиб юришга қўрқадиган бўлиб қолдишди. Ярмаркаларда, савдо қизгин жойларда, ҳар турли лотерея-қиморозлик дўкончалари атрофида майда ўғирчилар изғиб юришдади, чўнтақларини, халталарини худди ўзлариникидек ҳеч тап тортмай, тортимай қавлашди, қўлга илланганини кўз очиб юмгунча ёнидагига узатади, унис эс наригисига... Ва яна янги-янги «ўлжани» пойлаб тураверишдади...

Гажум автобус бекатларида бундан ҳам гаройиб воқеаларнинг гувоҳи бўласиз. Уч-тўрт ёш-яланг «қани-қани, ҳа-ҳа», деб одамларни автобус ичига суриб чиқаришди. Шу жараёнда деярли барча чўнтақлар сий-паланли, халталар титиллаб чиқилди. Автобус уридан жилар-жилмас боғли кинсауру «ёйловчилар» тапир-тапир ерга тушишадилар, ҳондон отишганича топган-тутгандарини намойишқорона бўлишадилар. Бу мавзуда гап очилса, орган ҳодими ё миришаб «бу — ҳаммаини иши» дейди баралла. Шундай пайт: йўқ, дўстим, бу — сининг ишингиз, ҳаммаини ўз касби, соҳаси, вазифаси бор, дейиш керак! Яқинда вилот матбуотида антиқа (ҳар-

ахлоқи бузилиб кетди», «тарбиялаш қийин бўляпти», дея аҳолинос солиняпти. Хўш, нега шундай? Сабоби — қонуларимизнинг бўлишидан. Зарур бўлса, ёш қиз-йигитларнинг ҳар қандай тарбиясиз хатти-ҳаракатларига дарҳол узрили сабаб, асос топадилар. Яъни, оғир шаронтин рўкач қиладилар, шунга мажбур бўлиб қолган, дейдилар. Дие-натли, ориятли ота-оналар экранларда, телевизорларда кўрсатиладиган ҳаёсиз кино-фильмлар ёшларнинг тарбиясига ёмон таъсир қилаётгани тўғрисида қунонб кўп ёзишди, минбарлардан гапиршиди, катталарга ари қилишди. Натяжа нима бўлди? Натяжа шу бўлдики, дие-натли, имоили ота-оналар тилини тишлаб қолишди, кўзларини юмиб, қулоқларини беркитиб олишди: «Бундан баттаридан асрасан», деб шуқур қилишмаганига ҳо бор, минг бор пўшаймон ейишади: ҳар қандай мустаҳкам иродани, номусини ер билан яқсон қилиб ташлайдиган ахлоқ вабоси — видео дегани чинди. Ва ҳамма жойда бу вабонинг тезроқ тарқалашини ва ҳаёли шароитининг тезроқ заҳарлашини учун зарур шарт-шароит муҳайё қилинди: янги, махсус қоронги бинолар қуриб берилди, янги-янгини қуришнинг иложи бўлмаган жойларда зудлик билан ресторанилар, ошхоналар мослаштирилди... Яқинда жуда музлам бўлдики. Бир танишимиз Ўш воқеалари тасвирланган кассетга олиб келиб қўйдим, уйдагилар билишадилар, бор-йўғимда олиб кетаверилган, деган эди, борсак айтганидай ўзи йўқ экан. Ўн беш-ўн олти ёшлардаги қизга қонлоқ айтдики, Ичкари қариб кетиб, анчадан кейин қайтиб чиқди-да, тополмадик, полусекс ленталар турбиди, холос, деса бўладими! Икки киши эдик, кўзларимизни янгирагани жой тополмай қолдик.

ЯҚИНДА газетадан Хитойда беадаб мазмундаги китоблар, фотосуратлар, ёки фильмларни чиқарганлик, сотганлик, тарқатганлик учун ўлим жазоси жорий этилганини ўқиб қолдик. Бизда эса... беаза кино-

учун ҳаё, эрканлар учун андиша (мутелик эмас!) энг улуг фазилат саналган. Бу икки фазилат бир-бирини тўлдирди, Шарқ фуқаросининг умумий ахлоқини белгиланган. Узоқ асрлар Шарқда айнан шу ахлоқ худди қонун каби ҳар бир инсон онги ва шуурига муҳрланиб келган. Даврлар, сунгйлаштирилган тараққиёт шамоллари ана шу муҳрининг ҳарфларини ўчириб, хиралаштирди. Инсоннинг эса табиати енгиллашиб, ахлоқ ҳақидаги тушунчаси беқарорлашди. Ҳар бир шахсининг

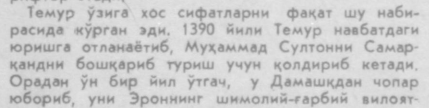
АДИБ ВА ЖАМИЯТ

хаёлида ва кўз олдида ҳаммаша тебраниб турадиган масъулият тошининг вазни енгиллашиб кетди. Барқарор ахлоқ — элнинг юзи, қадри. Шунинг учун, менинг назаримда, бу борадаги масъулиятни унутганлик, эл-юзини ерга қаратганлик учун муайян жазо белгилашни зарур. Эътиқоди бутунлай бошқача бўлган минтақалар халқлари ахлоқи ўртасидан чегара сақлашни шарт. Яъни, ҳар бир халқнинг қонуни унинг ўзига хос ахлоқини ҳам ўз муҳофазасига олмоғи, бу ахлоқ нормаларига ташқаридан салбий таъсир ўтказишга бўлган уринишларга ўз вақтида зарба бериб турмоғи керак (Бунинг учун, албатта, Хитойдагидек ўлим жазоси жорий этилиши шарт эмас).

Умуман, ҚОНУН ҳамма, ҳаммаша ҳис қилиб турадиган бўлиши лозим. Қонунда эса ҳамма соҳада чегара-меъёр қайд этилиши керак. Ҳатто ҳар бир халқнинг ўз миллий янгалари ва бошқа урф-одатлари борасида ҳам. Айниқса, чегара-меъёридан чиқиб ўша халқнинг умумий моддий ва маънавий аҳволига путур етказадиган бўлса. Мен маса-

ХУЛЛАС, ХАЛҚНИНГ қонундан умиди катта. Қонун эса... Яқинда вилот газетасида гаройиб ахборот босилди: «Шу йил 20 июлдан 22 июлгача вилот территориясида оқсийишта назият ҳукми судди. Ўтган кеча-қундуз ичиди вилотда 57 та жиноий ва 1256 та бошқа турдаги ҳуқуқбузишлар қайд этилди». Йўмаллар мазмунининг эндилик ҳақида гапирмай қўя қолайлик. «Фавқулодда ҳолат» давом этаётган, ҳар қадамга миришаб таёқ кўтариб юрган шаронтида бир вилотда кеча-қундузда 1256 та ҳуқуқбузиш содир бўлса! Менимча, бу рақамга кўзу қулоқ билан ҳайратланмиш камлик қилади. Гап нимада? Фуқаро жаовбарликдан, жазодан қўрқмай қолдики ё қонунни менсимай қўйдими? Е қонуларимиз кучсиз ва бачканамми? Ундай деса, миллионлаб бегуноҳ одамларимиз қатл этилди, сургун қилинди, отилди, ҳозир ҳам минг-миглаб қамоқхоналарда ётишибди-ку!.. Масаланинг яна бир томони ҳам бор: давлатнинг бир неча тилин ҳақиқа хиёнат қилган кимса жаовбарликка тортилди, доим фуқаронинг ҳўнатино уйини тинтиб, қақшаптиб юрадиган ўғриллар, йирик пора олиш ниятида пашшайда гуноҳга қилдай жазо ёрлиғини ёпиштирадиган қаллоблар билан ҳеч ким шугўллаямайдилар, ёки нари борса ўн беш суткалик қамоқ ё 50 — 100 сўмлик жарима белгилаш, жуда зўр келса, шахсининг иш жойини ёки вазифасини алмаштириш билан иш хотималанади.

Тўғри, қонун қаердадир, кимгадир нисбатан қаттиқ, қаердадир, кимгадир нисбатан бўшга ўхшаб туюлади. Акс ҳолда Фарғонада асл жиноятчилар қолиб, оломонга тасодифан қўшилиб қолганлар жабр тортмасди. Андижон воқеаларининг ҳақиқий «қаҳрамонлари» халққа кўрсатиларди. Мана, икки ойдири, Қирғизистондаги ваҳшиёна қиргин «муаллифлари»дан ҳам ҳамон «дом-дарак» йўқ. Таажжуб, минг бор таажжуб! Қилмаган гуноҳини қилдим деб қўл қўйдириб олишини (айтайлик, қатагон Яилларда) листа қақшидек жўнгина удалаган ҚОНУН учун наҳотки юзлаб, минглаб туюқлар, қатнашчилар иштирокида содир бўлган ошқора жиноятчиликни очиб қилиб бўлса? Халқни қачонгача асқарлар, миришаблар ташқил қўриқлайди? Энди, ишқилиб, чинакамга «бундан баттаридан сақласин», деб шуқур қилишга тўғри келмаса бас! — дея ҳайқиргинг келадилар.

Бурук зийнэтхогш бузигш урингаларнинг би-
ри Эроннинг хукмдари Нодирхош бўлди. Бу
вақеа, уз набатига, Темур қабири устига қўйи-
лган моҳитб билан алоқадордир.

Эрамиздан олдинги даврда каттакон тўқ ашил
моҳитб Хитой императорининг саройларидан би-
рида сакланган ва муқаддас тош сифатида эъ-
золланган. Чингизхон уз юршларининг бириси-
да бошни қўлга киритган. Чингизхон ўлимидан
сўнг унинг давлати турли улусларга бўлиниб ке-
тди ва тош унинг иккинчи ўғли Чингизтой, кейин

**РУҲИМНО
КИЛ**

С. МАҲКАМОВ суратга олган

Сен үз вадангга вафодорсан, сен менин тамғусулардан, ташвишлардан, тангу нохорликлардан, илһаплардан, касаликлардан фориг
Сен ситамлардан, хўрланишдан, мазлумликлардан азият чекканларга мададкорсан! Парвардигор, сен: «Менин раҳматимдан уянд узмангга» деган зотсан. Сен үз сўзига содиқсан, сен чиниакй айтган булсанг ҳақмаса ростидр.
Раббим, мени бу дунёи охират офату кулфатларидан узинг асра! Е парвардигор, мени номусларга ботирма, айниқса, Қйбат куни раҳиманам!

1736 йили тахтага чиққан Нодиршоҳ Эронга қарағанош бошқа давлатларни бирин-кетин ўзига тобе эти бошлайди. У Буюбйирлар ҳокимиятини ва Хоразм ҳамда Бухоро хонлиқларини ишғол этади. Самарқандни шип-шийдан қилади. Эрон шаҳарини моҳтобдан эслаган қабртошни қуриб қайтаги тушади ва уни Махшадага олиб кетмок қил булади. Бу хусусда Нодиршоҳнинг сарои муаввирни шундай хило қилади: «Сламанпанох булук моҳтобдан қилинган Амир Темур Курағи қабртошнин ҳамда соҳибқиронинг хотини дағо этилган Хоним масжидидаг ик та бавақо қуй ма дарвозани туп жанорасига жойлаб, муқаддас Махшадага олиб кетишин буюрди. Бу буюркун биноан шаҳиншоҳнинг куллари моҳтоб ва дарво

А тарихининг жумбоғи. Инсон руҳи эса оламнинг улкан жумбоғидир. Бироқ нима бўлганда ҳам биз улуғ аждодлар ҳокими тоғтамаслиқ руҳини безовта қилмаслик тарафдоримиз.

Асқар ҲАЙДАРОВ таржимаси

ОЧИЛХОН ҲОФИЗ ҚҶШИҒИ

Ўспиринлик ҳоҳиши девоналарга қуйладим, Ўспиринлик ҳоҳиши жононаларга қуйладим, Қисматининг болиши ҳайронларга қуйладим, Дўстга дўстининг ёниши пароналарга қуйладим, Аҳли номард қилиниши мардоналарга қуйладим. Одами ноқис бўлур лек олами ноқис эмас, Бу тикон бежиз дегайми, аслида бежиз эмас, Ўрганиш бизларга жонз, ўргатиш жонз эмас, Не сабаб ҳофиз ярадгай — билмаган ҳофиз эмас, Ётмагил рафтада деб мастоналарга қуйладим, Не тилак бўлса фақат сендан тиларман, э худо, Айлагил жондин жудою қилма имондин жудо, Рост учун қурбон бўлойин, этма ёлғонга фидо, Асра миннат қасрданкиш ошна қил содиқ гадо, Ки саройдин юз буряб вайроналарга қуйладим, Кун қўриб ўтди бировлар миллатин қони билан, Мен ҳамоин инграб яшарман миллатим номи билан, Таскиннинг тодмин Навойи, Машрабу Жомий билан, Сажада бош ургали келдим умр шоми билан, Ўзбеким, айтгил, қачон бегоналарга қуйладим?!

Анвар ОБИДЖОН

Ўзбек халқ эртаклари асосида яратилган бу пьесада на миллий анъана, на миллий оҳанг бор. Ахир, эртак учун саҳнада жуда кенг имкониятлар мавжуд-ку! Бу ҳол давлат рус ёш томошабинлар театрининг «Шундай кун бўлганди...» спектаклида ҳам яққол кўзга ташланади. Спектакль болалар учун жуда зерикарли бўлди. Ёш томошабин борлиқини, воқеаларини фалсафий мушоҳада қилмоғи учун самимийлик, табиийлик етимаётди. Спектаклда характерлар драматизми, давр фожиаларига кўпроқ ургу берилган. Актерлар эса, декламациядан нарига ўттирмайдилар. Ваҳоланки, болалар театрининг талаб ва вазифаларини унутмаслигига керак. Қорақалпоғистондан келган бўлса ҳам, «Қосмосдан келган меҳмонлар» асарини билан томошабинларни ҳуш-нуд эттишди. Спектакль бола-ларбон, қизиқарли саҳналаштирилган. Шунингдек, қизиқарли режиссерлик топиламан. Ўзбекистонда бўлган бошқа топиламан, кирралар очиб мумкинлигини кўрсатади. Актер-

даги ўсмирлари ҳақида. Дунёдан безган икки инсонни муҳаббат бирлаштирадиган, улар қайта дунёга келадилар. Инсон, унинг ички дунёси, орзулари, бир-бирига севгиси ҳақидаги энг олижаноб ғоялар саҳнада ҳар қақча янграб турди. Ҳар қанча йўқо-тишлар, умидлар узилган бўлмасин, дунёда инсонларни бир-бирига боғловчи энг барқарор, муқаддас тўғул бор экан, тиринлик омонат эмас.

Фестивалнинг бориши ҳақида анжуман ҳайъати аъзоси, санъатшунослик номзоди, театрунос Ҳамид Икромов ўзининг мулоҳазалари билан ўртоқлашди:

— Фестивалдан кутилган натижалар ҳар ҳолда яхши. Спектакллар ҳақида жуда кўп жиддий мулоҳазалар мавжуд. Айниқса, олмаотлик, қорақалпоғистонликларнинг спектакллари турли жиддий қарашларга сабаб бўлмоқда. Душанбалик Ф. Қосимовнинг «Юсуфнинг қайтиши» спектакли жамоатчиликнинг олишшига сазовор бўлди. Бу спектакль «Юсуф ва Зулайхо» достони асосида яратилган. Асарда умуминсоний воқеалар, ғоялар тараннум этилади. Ўтмиш ва ҳозирги давр спектакль воқеаларида бир-бирига чамбарчас боғланган. Саҳнада шу пайтгача бизга номаълум бўлган зир тушилар, қиротлар бор-ки, лол қолсан киши. Юсуфнинг ўлими томошабини рўй бериши мумкин бўлган ҳаётлардан оғохлангандек. Умуман, тожик театрини кўриб, бизда яхши ўзбек режиссураи йўқлиги билиниб қолди. Режиссерларимиз учун ибратли унсурлар бор. Мутахассислардан бири, ўзбек актёрларини ўзбек тилида гапирувчи рус театри, деб айтди. Бу нотўғри. Чунки биз Европа театри асосида жуда катта ютуқларга эришганимизни унутмаслигимиз керак. Ҳозирги мавжуд театрдан миллий анъаналарни, унутилган қадриятларимиз, классик бойликлари, минзи замонавий саҳнавий шаклларида ўзлаштирсан, айниқса, ёш томошабинлар, театри учун улкан совға бўлур эди.

Туркистондан келган Қўлмаевов номидagi Давлат ёш томошабинлар театрининг «Бобо Қам-

бар» спектакли ҳам мутахассисларнинг турли-туман мулоҳазаларига, тортишуларига сабаб бўлди. Ўзбекистон актёрлар уйи қошидаги «Тонг» театр студиясининг А. Ляндген эртаклари асосидаги чиқишлари ҳам томошабинларда катта таассурот қолдирди.

Туркистон ёш томошабинлар театри бош режиссёри Қ. Маметвалиев театрининг бугунги аҳволи ҳақида гапирди. Жумладан, бошқа театрлардаги каби театр учун бино, замонавий асбоб-ускуналар ҳамон муаммолитича қолганини айтиб ўтди. Бу эса, кўпича ижодий имкониятларни чегаралайди, албатта.

Ленинград ёш томошабинлар театри бош режиссёри, СССР халқ артисти, фестивал ҳайъати раиси З. Коровицкий яқин кечада шундай деди:

— Бу анжуман Ўрта Осиё ва Қозғистон театрлари, бутун жамоатчилик учун катта байрам бўлди. Айниқса, регионда миллиятлараро муносабатлар жиддийлашган пайтда жуда катта кўрсаткич бўлди. Фестиваль ижодий май-донда ҳам, иқтисодий, социал соҳаларда ҳам мустақим дўстликка чорладик.

Шунингдек, Коровицкий ҳаётнинг республика Президентларига хатини ўқиб эшиттирди. Анжуман сўнгига Н. Охунбоев номидagi ўзбек ёш томошабинлар театрининг энг ақли Г. Дадмаевга «Советская журналистика» журналининг эсдалик совғаси топширилди. Фестивалнинг рамзий ифодаси тушурилган биринчи соврин душанбаликларга насиб этди. Ўзбекистон Маданият министрлигининг эсдалик совғалари, пул мукофотлари Туркистон, Қирғизистон, Тожикистон театрларининг бир гуруҳи актёрларига тақдим этилди.

ФЕСТИВАЛЬ нафақат ёш томошабинлар театри, балки катталар учун ҳам ибратли бўлди. Ҳар бир коллектив ўзига хос спектакллар билан тошкентликлар қалбига қолди.

Дилбар ОМОНОВА

Э Ў З О З

Ўзбек совет опера санъати ривожига муносиб ҳисса қўшган аjoyиб санъаткорлардан бири, Ўзбекистон ССР халқ артисти Саттор Ярашев ва буладди. У 1915 йили Бухоро вилоятининг Вобекан районидagi Вобекан қишлоғида туғилди. Отаси Яраш ака музикага ихлосманд киши бўлиб, қўшиқлар хиргой қиларди. Одатдаги санъатга бўлган иштиёқ фарзанд қалбига ҳам кўчди. Ёш Саттор ҳам отасидан эшитган қўшиқларни ўзи ча журалари давраида айтиб юрарди. 1932 йилда район меҳнаткашларининг катта кўриги сўнгига берилган концертда ёш Саттор

ндк бор саҳнага чиқди, қўшиқ қуйлади. Шу-шу умрини саҳна билан боғлади. Ўндаги истеъдодини сезган отаси совхозда ташкил этилган театрга олиб борди. 1940 йилдан бошлаб Саттор Ярашев Бухоро музикали драма ва комедия театрига тақлиф этилади. У театрда саҳналаштирилган музикали драмаларда ўзига хос аjoyиб образлар яратди. Мазкур театрда ишлаб юрган кезларида Бухорога таширф бурурган Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи котиби Усмон Юсупов театрда бўлиб, унинг янги концерт программаси билан танишди. Шунда Саттор Ярашев ижро этган қўшиқлар у кишига маъқул бўлди ва хонандани Тошкентга ишга тақлиф қилди.

Саттор Ярашевнинг ўзбек опера санъати оламига кириб келишида машхур санъаткорлар Етим Божонов, Юнус Ражабий ва Фазлиддин Шамсиддиннинг хизматлари катталар ўзларнинг маслаҳатчи билан С. Ярашев 1947 йилда Москва давлат консерваториясига ўқишга киришди. Ўқиниш тугатиб қайтган, узок йиллар давомида Алишер Навоий номидаги Ўзбек Давлат

Маълумки, бундан бир неча ой муқаддам Ўзбекистон ССР Президентининг «Ўзбекистон ССР халқ ҳофиз» унвонини қайта тиклаш ҳақидаги фармони эълон қилинган эди. Бу унвоннинг тикланиши халқимизнинг маданий, мусиқий меросига қарашларимиз ўзгарганидан, унинг ижрочилари қадрлангандан даволатдир. Яқинда ана шу унвонга сазовор бўлган хонандалар рўйхати эълон қилинди. Жумхурият Президентининг фармонида биноан Қочилхон Отахонов, Фаттохгон Мамадалиев, Ҳасан Ражабий, Дилбар Юсупов шу унвон билан таъдирландилар. Асрлар давомида авлоддан-авлодга ўттиб келадиган халқ қўшиқлари, мусиқалари бу ҳофизлар ижросида янгича сайқал топиб, тингловчилар дилдан жой олган. Кўпайиб халқ ҳофизларининг анъанасини давом эттириб келадиган бу санъаткорлар эндиликда ўзлари ҳам устоз дарвонасига кўтарилганлар. Кўп минг сонли муштарийларимиз номидан бу ҳофизларимизни юксак унвон билан кўтлаб, уларга сиктасаломатлик, ижодларига муваффақият тилаймиз.

СУРАТЛАРДА: О. Отахонов, Ф. Мамадалиев, Ҳ. Ражабий, О. Юсупов, С. МАХКАМОВ сурагга олган

Rymag'ing!

академик Катта театрида самарали меҳнат қилди. Миллий операизмининг ёрқин намуналарини бўлган «Тоҳир ва Зухра»да Тоҳир, «Шоир қалби»да Фурқат, «Майсаранинг иши»да Чўпон, «Лайли ва Мажнун»да Қайс ва бошқа кўпайиб образларни маҳорат билан яратди. Бу асарларда С. Ярашев ижро этган ариалар аллақачон халқимизнинг сеvimли қўшиқларига айланди. Ишонч билан айтиш мумкин, миллий операизмин ривожига С. Ярашевнинг ўз овози, ўз ўрни бор.

Етук санъаткор С. Ярашев ижрочилиги санъати билан бирга ёшларга мураббийлик қилиб келмоқда. У 20 йилдан буён Манон Уйғур номидagi Тошкент санъат институтида бўлажак ижрочиларга опера сирларини ўргатиб келди.

Шу кунларда Ўзбекистон ССР халқ артисти Саттор Ярашев ўзининг 75 ёшлик туғилни нишонлаш арафасида. Биз халқимизнинг сеvimли санъаткорига сиктасаломатлик, узок умр тилаймиз!

А. ОЧИЛОВ

«ХАНДА» ҲИНДИСТОНГА БОРАДИ

«Ханда» ижодий маркази директори ва бадий раҳбари Шерқўзи ҲОЗИЕВ Ҳиндистон сафаридан қайтди. У сафар ҳақида муҳ-биримизга қуйдагиларни гапириб берди:

— Менинг бу гап Ҳиндистонга боришимнинг боиси ансамблизмиз билан Ҳиндистондаги санъаткорлар ўртасида шартнома тузиш эди. Ҳиндистондаги эстрада ансамбли «Бомбай Арт-групп»нинг директори Мукеш Гупта билан бир йилга шартнома тузди. Шартномага биноан «Бомбай Арт-групп» ансамбли шу йилнинг 22 ноябридан 5 декабригача жумхуриятимиз бўйлаб ижодий сафарда бўлади. Улар Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Қўқон ва Шаҳрисабз ша-

ҳарларида бўлиб, қатор концертлар берадилар. 1991 йилнинг 17—31 январь кунлари «Ханда» шартномага биноан Ҳиндистонда бўлиб, қатор концертлар

беради. Бундай ижодий ҳамкорлик икки халқ санъати ривожига муносиб ҳисса қўшади деб ўйлайман.

СУРАТДА: Ш. ҲОЗИЕВ Ҳинд актери М. Чакрабортидан янги қўшиқ ўрганмоқда

ТАГОР ДИЁРИДА

АВВАЛАМБОР, Калькутта улкан мамлакатнинг бир чекки, қўшни Бангладеш ва Ҳиндистон қирғоқларини ҳавт мам-баи билан таъминловчи Ганг дарёси яқинида жойлашган бўлиб, унда узок авлодбошларимиз қадам босган, назари тушган табаррук жойлар борлигини эшитгандик. Қолаверса, айнан шу шаҳарда бутун дунёга танилган Тереза Она бошчилигидаги Саховат маркази жойлашганлиги ҳаммага маълум. Ниҳоят, аллома ижодкор Тагор, ўзининг серкирра истеъдоди туфайли нафақат она юрти Калькутта, балки бутун Ҳиндистоннинг диёнияти, раман даражасига кўтарилганлиги ҳаммага маълум. Хусусан, бу ўринда Рабиндранат Тагордан мерос бўлиб қолган 2 мингдан зиёд қўшиқлар (халқ орасида «Бини-дронатхонига» деб юрти-лади), ўйлаб-мушаккалла драмаларини эслаиб, унинг «Жангананамас» («Халқ дили») ва «Банде матарам» («Сени олқийлайман, она Ветан») қўшиқлари Ҳиндистоннинг, «Амар шоноар Бангла» («Менинг олтин Бенгалиям») қўшиғи эса Бангладешнинг миллий мадҳияларига айланганлигини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман.

Хуллас, Москвадаги «Шерметьев» — 2» Халқаро аэро-

портида бирлашган Араб Амирликларининг Дубай шаҳри орқали Калькутtaga йўл оладиган тайёрга ўтириб, роппа-росса 4,5 соатдан сўнг Дубай аэро-портига қўниди. Бу ерда, эрта тонг бўлишига қарамай, ҳарорат бирмунча юқори эди. Лекин бизни ҳайратда қолдирган биринчи сабаб — тайёра зиналаридан тушишимиз билан сал-чиллатувчи мосламаларга эга автобуслар кутиб олганлиги ва шинам биного элтиб қўйгани бўлди. Тайёрамиз ёниги билан таъминланиши, учув экипажини ўзгартирилиши учун чамаси бир соатларча вақт зарурлиги эълон қилинди ва барча пассажирлар лутфан пастки қаavatдаги бир неча юз квадрат метрли жойини эгаллаган магазинларга тақлиф этилди. Бир пайтлари тарқок бўлган, 7 американи бирлаштириш натижасида ташкил этилган ва кўп йиллар давомида дошманларча федерал бошқариш системасини юртиб келган бирлашган Араб Амирликлари шу даражада бой ва мустақил давлатга айланганлиги эътиборга лойиқдир.

Яна роппа-росса 4,5 соат учганимиздан кейин тайёра Фарбий Бенгалия маркази, яқин кунларда ўзининг 300 йиллигини нишонлайдиган Калькутта аэро-портига қўниди. Нафақат Бенгалия, балки бутун Ҳиндистоннинг

энг сараҳли шаҳарларидан бири Калькуттада биз борган кунларни ҳарорат чамаси 30 даражадан ошиб-ошмади, баъзи пайтларда жала, амғир ҳам қўйиб турди.

Укув юртимиз делегацияси ниҳоятда оз (Ўзбек чоғу э-боблари факультетининг профессорик лавозимини эдо-этувчи Сулаймон Тахалов, доцентлик лавозимига иш олиб-бурувчи Фазилат Шукурова ва камина) бўлишига қарамай, унинг зиммасига ўта муҳим икки вазифа юкланган эди. Биринчиси — «Мусиқанинг қилиб чиқиши ва халқлар орасидаги воситалиги бурчи» мавзудаги Халқаро илмий-назарий анжуманда қатнашиш, иккинчиси — Калькуттадаги мусиқий олийгоҳ ва умуман мусиқа таълими шохобчалари ҳамда концерт ташкилотлари билан ижодий алоқаларга замин ҳозирлаш.

Халқаро илмий анжуман Калькуттадаги совет фани ва маданияти маркази — «Горкий сарайи» (яъни «Горкий саройи»)да икки кун давомида турли мамлакатлардан таширф бурурган фольклорчи олим ва ижро-чиларнинг фол қатнашувиди ўтди. Анжуман «Камала сангит сикхатни» («Камала сангитла-ри ўқитиш») маркази томони-

дан ташкил этилиб, унда қатор Осиё, Европа мамлакатлари ҳамда Америка Қўшма Штатларининг ақиллари иштирок этишди. Айниқса, ҳиндистонлик мазбон-олимлар, Бельгия, Германия Федератив Республикаси, Жанубий Корея ва Ўзбекистон олимларининг қишқир-ларини семинар қатнашчиларида алоҳида қизқиқш уйғотди. Унда илмий маъруза ва мулоқотлардан ташқари, номлари саноб-тилган мамлакатлар етук иж-рочили (созанда ва хонанда)лар-нинг бевосита анжуман жара-ёнида ва махсус белгиланган оқшомда концерти ҳам бўлиб-ўтди. Бу тадбирларнинг ибратли нақадат яхши ташкил этилганлиги эсимиз, Агар уларни биз (Итти-фок) жумхурият миқё-сида ўтказилганган ўнлаб конференция ва семинарлар билан таққос-лайдиган бўлсак, бу ерда шакл-ланган ва мазмунан эркинлик за-виза бирмунча қизқиқроқ, ҳа-қиқатан очик мулоқот, мусо-хаба, янгидан-янги мушоҳада-ларини ўртага ташлаш ва бе-маълум фикр алмашини тарзда-да ўтди. Яна бир ўрнат томон-и шунданки, семинар очилиши ма-росимида турли бошқарма ва ноэрикларининг вакиллари эмас, балки таниқли мутахас-сислар, барча поғонадаги му-зика ўкув ортиларининг ҳозирги кундаги, ва энг ибратлиси, 10—15, ҳатто 25 йил олдин ишла-ган раҳбарлари иштирок этиб, уларнинг асарияти олимлар-нинг бўлажак чиқишларига омад тилашди.

Эртасига делегацияимиз ХХ асрининг энг машхур инсонла-

ридан бири, дунё Саховат ҳа-ракатининг қавсонбошичи Тереза Она қабул этдилар. Ай-тишларига қараганда, расмий-чиликни ақтирмайдиган бу та-баррук эрт, биз билан илқ суҳбат қуриб қолмай, «Шинши Бахаван» деб номланган ноғи-рон болалар интернатига бо-риб, ўзбек қўйлар ва илқ сўзлар билан «Фарзандлар ру-ҳини» кўтаринишгани илтимос қилдилар. Биз бажонидил ро-зилик берганимиздан сўнг, Тереза Она куйдаги сўзларини жумхуриятимиз аҳлига эсдалик этиб аздилар: «Кўч-қувватингиз тугамагунча, Сизлар, бировлар-га бўлган муҳаббатингизни ая-май, яқинларга нисбатан муҳаб-бат ҳушаватининг улар билан баҳам қўригилар.

Ўзгаларни севсангиз, Тангри Сизларни севди. Худо Сизларни асрасин. Тереза Она» (Тереза Онанинг дастхати ма-қола сўнгига берилган).

Сафар чоғидаги ёрқин таас-суротлардан бири Калькуттада барча сийлаш ўкув ортиларига ҳомийлик қилиб келадиган «Ра-макришан» миссиясининг бош-лиги — маҳарожа Свами Лак-шварананда билан учра-шува бўлди. Бу қа-рия ҳам аши улугли-гига қарамай, Халқаро анжу-ман очилишидаги дошманла-ларча кириш сўзи, семинар қатнашчилари учун ташкил эт-ган расмий қабуллардаги илқ гаплари эсда қоларли бўлди.

Расмий умумий учрашулар-дан ташқари, айрим вакилла-римиз алоҳида тадбирларда

ҳам қатнашишди. Чунончи, Фе-зипат Шукурова Калькуттадаги СССРнинг Бош консулига ма-даният бўйича маслаҳатчилик қилаётган С. Фосхин илтимо-сига биноан шаҳардаги Хал-қаро хотин-қизлар клубида бў-либ, концерт программасида қатнашди.

15 август Ҳиндистон халқла-рининг улкан миллий шодие-сини, инглиз мустақимликчи-ларидан халосликка чиққан кун — Озоодлик байрамини кўриш ва унда иштирок этиш бизларга ҳам насиб этди. Шу куннинг ўзида жумхуриятимиз вакил-лари билан яна икки жой — муқаддас Томас мактаб-интер-нати ва Калькуттадаги «Совет Иттифок» дўстлари» жамия-тининг раҳбарларидан бири — А. Басу қабулида бўлди.

Мазкур мактабга етиб бори-шимиз биланок, байроқ кўта-риш, мадҳиялар қуйлаш маро-симлари, кетидан кетта бир олимнинг Озоодлик, Мустақил-лик ва Фаровонлик ҳақидаги узунгина маърузасини тингла-дик. Ниҳоятда кучли жала қуй-ишга қарамай, байрам танта-наларини тўхтатилмади: ўқитувчи раҳбарлигида болалар омма-вий ва диний қўшиқлар, қиз-чалар ҳосил рақсларини ижро-этишди. Биз ҳам, ўтган йили 200 йиллигини нишонлаган мак-таб жамоесини миллий сана би-лан табриқладик, делегациямиз номидан ўкув нуфузли меҳ-монлар қатори, эсдалик да-ратки эдик.

Сафаримиз ниҳоясига яқин-лашар экан, мутасадилар би-лан бевосита учрашиб, яқин орада ва маълум мулоқотдан

кейин аналга ошириладиган режаларини ойдинлаштиришга интилдик. Хусусан, «Камала сангит сикхатни» билан юрти билан анъанавий ўзбек ва Ҳинд мусиқаси бўйича, Роушан Чоуна хонин раҳбарлик қилаётган олийгоҳ билан замонавий иж-рочилик соҳасида мунтазам ҳамкорлик асослари келишиб-олинди. Бундан ташқари, баъзи концерт ташкилотлари билан ижрочиларимизнинг икки то-монлама гастролларини уюш-тириш ҳам мўлжалланди.

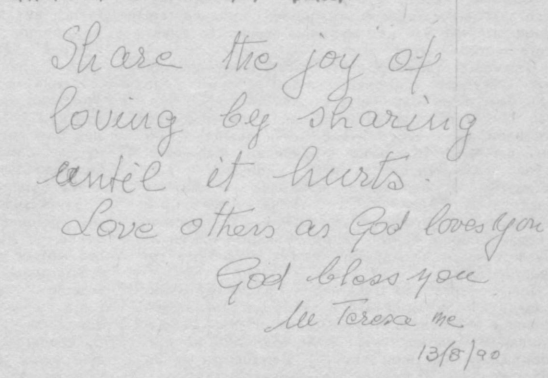
Биз шу ойнинг охиридаги та-ниқли хонанда ва ўқитувчи олим жаноб Нихил Чаттопад-хия бошчилигидаги анъанавий Ҳинд мусиқаси намояндаларини кутмоқдамиз. Бир неча тадбир-лар келгуси йилнинг баҳорига мўлжалланган.

Бир-бирининг маданиятини ардоқлаган, санъатини тушу-

нишга ҳар икки томонлама ин-тигилан халқларига ўзаро ҳам-нафаслиги, ҳақиқий байналим-лаллик намуналарини тарихан исботлаб берилган. Бунинг асрлар шоҳи Фазланиб, кел-лаётган боқий битиклари Ҳиндистонда ҳам, бизда ҳам кам эмас.

П ИРОВАРДИДА, мазкур са-фаримиз аналга ошганига, қатор муаммолар ижобий ҳал-этилишига ўз улушларини қўш-ган жумхуриятимиз Маданият ноэриклари, Мусиқа жамияти, Хоринжий мамлакатлар билан дўстлик ва маданий алоқалар жамиятининг ўзбек бўлимига самимий миннатдорчилигини алоҳида айтиб ўтмоқчиман.

Тўхтаси ҒАФУРБЕКОВ, Тошкент давлат консерва-ториясининг профессори, гуруҳ раҳбари

Share the joy of loving by sharing until it hurts. Love others as God loves you. God bless you. Me Teresa me. 13/8/90

Таклифлар эътиборга олинади

гөдир эттирибдөн четте коллаган. Агар газетанин ийлинн мукофоти жорой этулсе, нур устига нур буларды. Бу, биринчиден, калам ахлини ргабаттап, лантирсе, иккинчиден, газетаны борадиган ва чоп этилаганды материаллерин янеда бакуватте булишини таъминлайды. Хек гап! Биз хам келгусизе бундай ишлерни амалга аштырып, келгусизе келериз.

Бу кичик маколлада газетанын миздеги публицистик асарларлар юзасинан максаттап түб йуллуб уз мулохазе ва таъкифилерин булдырган барча муштариайлерни номма-ном келтирсе олмадик, узр. Лекин узрдега миннатдорчилик билдиремиз.

НАЗМ ВА НАСР БУЛИМИ

муштарииларни номма-ном келти-
тире олмадик, узр. Лекин улар
га миннатдорчилик билдирамиз

НАЗМ ВА НАСР БЎЛИМИ

АЛОҚАЛАРИ

бирлашмаси билан Малаязиядаги шундай иккита фирма ўртасида валюта асосида сайёҳлар юбориб туриш кон-трактлари имзоланди. Бундан ташқари, мева қургинчи-технологияси, шўр ерларни ҳамкорликда ўлаштириши бўғича ҳамда ислом ёдгор-ликларини ҳамкорликда ўрганиш, тадқиқ этиш иш-кори томонлама савдо-сотиш-ни кенг йўлга қўйиш юзаси-дан ҳам дастлабки қелишув-ларни тасдиқланди. Бу ҳужжат-ларни имзолаш чоғида Ўзе-бкистон Ташқи ишлар назир-С. Азимов ва бошқа ваколат-ли ишларнинг раҳбарлари-киштироқ эди.

Шу кунда биринчи марта

— Бизнинг мамалакатимизда мусулмон мамлакатлари ўр тасидат маданый ва иктисодий алоқаларини кенгайтириш йўлини тутмоқда. Чунки мусулмонлар жаҳон аҳолиси нинг чорак қисмида кўпини

ташкин этганни қарамай
улар муайян сабабларга қура
узак вақт иқтисодий тарак
қиётда орада қолиб келди
Холбуки, мусулмонларнинг
жаҳон цивилизациясига қўш
ган ҳиссаси бекёсдир. Биз
Ўзбекистон билан бордин-ке
дин қучайтириш ҳам шу
маънада катта эътибор бер
майди.

Малайзияликлар таърифи
дан сўнг Тошкентда Япония
нинг «Сумитомо» кор
порейсин» фирмаси э
кўргазмасини очди. Бу фир
ма махсуслатири бутун жа
ҳонда машхур. Шу кўргазма
давомида ҳам бир қатор халқ
аро келишувлар, ҳамкорли
қўжмаларни имзоланиш ку

МИЗ МЕҲМОНИ

М. Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваторияси раҳбарияти ва жамоат таъшилотлари ўзбек халқ чолғуларига имрочилик ҳуфедрасининг доценти Валентина Яковлевна БОРИСЕНКО вафот этганлигини ҳуқуқ қайғу билан билдириб, марҳуманинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

ОН АДАБИЈЕТИ ВА САНЈАТИ

«ЁШЛИК» — МЕҲМОНИМИЗ

Чойхона чойхонадай бўлсин-да. Қани беданалар? Нима? Пахтага дори сепилар-вериб қирибди кетган? Чарх-палак-чи? Ариқда сув йўқ? Демак, Оролин тўлғизгани... майли, майли. Хўш, самовар куруқмасми? Қишда қор эритиб олганми? Баракалло. Чойнинг қана қасидан бор? Тўқсон беш. Яхши-ю... «Ёшлик»нинг силасини қуритиб қўйсизлар бунақада. Нима, «Ёшлик»да Николайнинг ёғи бормиди-ки, кўк чой ичса. Узи буларни у ёққа ёз, бу ёққа ёз деб юриб, зўрга оёққа тургизиб олганми.

Турган-битганда совуғини ошириб адо қилманглар-да, ука, унақамас. Новот солсангизлар билинмай кетади. И-е, новот отликқаям йўқ! Оққанд-чи! Шакарниям топиб бўлмайди? Борига барака-да, нима қиламиз. Пиёлаларни олиб келаваринчи. Чинни заводаларимиз молини Москвага юборади? Жўмракдан ичамизми? Жўмраги чегаланган экан, оғиз куяди-ю? Сувни қайнамаган? Офарин, газ билан кўмир бошқа ёққа кетади-да, а? Утин-чи? Ҳамма ёқ газлаштирилган

деб, утин беришмай қўйган? Хўш, шунисигаим шукр. Биз турдик. Раҳмат, ука. Турмайлқим, мижозлар келмай қўди, унда нима қиламиз? Ҳангомалашиб ўтирасизлар? Хангома бўлса, хангома-да! Муҳтарам чойхўрлар, яна пахтага берилиб кетиб чой ичишни ҳам, обунани ҳам унутворманглар. Мундоқ, кўришиб турайлқим, хангомалашайлик. Бозор иқтисодиётига ўтиш арафасида хангомамиз (обунамиз) ҳам пул. «Ёшлик» билан бир йиллик хангома — тўққиз сўму олтинши тийин.

ТОПҚИРЛИК

Биласиз, терим пайти теримчидан, тўғрироғи, унинг вақтидан азиз нарсанинг ўзи бўлмайди. Нима қилиб бўлсада, уни пайкалдан чиқармасан, иши янада ўнимлироқ бўлса. Шириниликлар жуда топқир эмасми, буни тоза бошлашди.

Теримчилар эгат олиб, теримга киришган пайтдаёқ самоварчи келиб самоварини ўрнатди-да, ўчоғига ўт қалади. Тушга томон кўндрисдан бригадир келиб қолди, бирдан тутайди уни уришга кетди.

— Сен нодон... сен калтафаҳм...

— Нима гуноҳ қилдим, ана?

— Одамлар далаинг нарги бошига чиқибди-ку! Чой ичиш учун шундан шунга келишадими энди?

— Ҳозир тўнараман. Самоварни олиб бориб, беш минутда еш қиламиз, ана!

— Қалланг ишламайди сенинг! Ҳар дақиқа ҳисобда-ку ҳозир.

— Нима қилдимиз бўлмаса?

— Қаноринг борми?

— Бор.

қайси атом бомбанинг қиймати бир неча миллион сўм туради!

— Э-э, худо! — деб юборди ширинилик фалакка кўз тиканча. — Ахир, сени саховатли дейдилар-ку! Агар шундай бўлса, чиндан бор бўлсанг, бир ҳиммат қил: шу бомбанинг асидан бизнинг чорбоққаям биттагина ташла. мундай кун кўриб, одамга ўхшаб яшай!

ХОТИНДАН ҚҲРҚМОВЧИ

Ширинилик уйига меҳмон бошлаб келди:

— Хотин! — деди у дарвозада туриб. — Қани, дастурхон ёл меҳмон келди!

Дастурхон ёзган хотин очик чехра билан унинг истиқ болига чиқди.

— Чой қўйдингми?

— Қўйдим, адаси.

— Ош сол!

— Хўш, адаси.

Шундан сўнг ширинилик хотинининг қулоқ-чанқасига қўйиб юборди. Табиийки, уй бекаси бир сўз демади, бунинг мавриди ҳам эмас эди. Меҳмонлар эса мулзам бўлиб қолишди. Лекин меҳмондорчилик кўнгилхушлик билан беғидир ўтди. Дастурхона фотиҳа ўқилгач, сабри чидамади шекилли, меҳмонлардан бири тарадуллана-тарадуллана сўради:

— Фалончивой айбга буюрмайсиз, бир саволим бор эди.

— Хўш, хўш?

— Сийлаб бизни меҳмонга айтдингиз, келдик, иззати-мизни жойига қўйдингиз, бунинг учун раҳмат. Ўйлаб-ўйлаб, бир нарсатга сира ақлим етмаётир.

— Нимага?

— Келинчи урганнингиз нимаси? Қовоқ солгани йўқ, галингизни ерда қолдиргани йўқ, ортиқча бир сўз дегани йўқ?

— Ҳамма гап шунда-да! — деди ширинилик маънодор қилиб. — Бугун бўлмаса, эртага, эртага бўлмаса, индинга бир нима деб қўйиши мумкинми? Мумкин! Шунинг олдини олиб қўйиш керами? Йеран! Ичидиган жойини олдиндан қилиб қўйдиганлар хилидамиз биз, ана!

«ТОПИБСАН АҲМОҒИНГНИ...»

Ширинилик уй-жой олди. тағзаминни тиклаш учун энди цемент қоритган эди, бўлгуси қўшниси келиб, унинг ишига қараб турди-туриди-да:

— Тағзаминнинг уқаланиб кетади-ён! — деди ваҳима қилиб.

— Йўғ-э? — деди ширинилик.

— Ҳа-а мунинг бўлмайди. Шу замоннинг цементига ишониб бўладими ука! — деди афсус билан бош чайқаб қўшниси. — Сомон қўш!

— Йўғ-а?!

— Сомонни айма, сомонни!

Ширинилик цементни серсомон қилиб, тағзамин солди. Томи ёлғач, сувоқдан чиқариб, кўрдик, қўшниси тағзамин етқизаётир, биноқ цементга сомон қўшмаётир. Узини у аҳмоқ қилганлигини сезиб, шириниликнинг жон-пони чиқиб кетди. «Шу қилганига бир боламаса!» деди у ичидан. Ўйлаб-ўйлаб, топгани шу бўлдики, ҳолисидан бир дунё кўмирнинг увоғи ётибди. Шунинг элаб, жуда ҳафсала билан лой қориди, кейин қайта бошдан томинин сувашга тушди. Бунни кўриб, қўшниси аввалига қулди, сўнг келиб сўради:

— Бу нима қилганинг?

— Э, ҳали шунини билмайсизми? — деди ширинилик ажабланган бўлиб. — Бундан чакки ўтмайди, қолаверса, уй ҳам иссиқ бўлади.

— Қўйсанг-чи?

— Помир томонларга ўтмаган экансиз-да? Серегин жойлар эмасми, ҳамма томини шувий ёпади.

Қўшни аввалига ишонқирамади, ширинилик кунт ва ишонч билан бутун томин суваётганини кўриб, ийманиб-роқ сўради:

— Кўмирнинг майдасидан борми яна?

— Бор-у, лекин қариндош-уруғ...

— Топишлар ўзлари, қўшни, энди...

Шу кундан бошлаб қўни-қўшнилар шириниликниқига зир қатнаб қолишди. «Лой қандай қорилди?» «Қандай сувади?» «Юпка бўлгани яхшими, қалин бўлгани яхшими?»

Қишга довуз бирон-бир уй қолмадики, томи кўмир увоғи билан сувадиган бўлсин. Ниҳоят, ширинилик орзиқиб кутган кун ҳам етиб келди: шундай жала қулди...

Кўмирнинг увоғи десангиз тушган ёмғирни тушганча ўтказиб юборар, тагин у қор-қора бўлиб, уйчининг расвоини қишар эди. Ширинилик эса чакки ўтгани, тўшаклари қорага белангани сари қувониб иргиллашди.

— Қандай раҳмат экан! Ҳм-м, топибсан аҳмоғингни! Ма-на, энди тағзаминимиз туринча, аммо-лекин кўра-тушганимиз бир бўладиган бўлди-ку!

Бухоро вилоятининг Навбаҳор тумани

«АФАНДИ МАНА ШУ ҚИШЛОҚДАН ЧИҚҚАН...»

киши сел. оми бўлганлар, лекин биз... Уларнинг ижтимоий-иқтисодий ҳолати, на кундузи тиним билан бўлади. Ҳозирга довуз ўнга яқин норасмий ташкилотлар тузиб ташлашди. Хусусан, «Озгиллар», «Кўзойнақлар», «Бурунбойлар»...

Айниқса, «Хотиндан кўрқувчилар жамияти» раисининг айтганлари рост бўлса агар, ҳатто ноҳиянинг саркоби ҳам улар билан ҳисоблашшига мажбур экан!

«Бизнинг ҳаракатини бўлиб, бўлиб-бўлиб ташлаш учун саркоби нима-лар қилмади, — деди у. — Сейи-ҳаракати ҳеч натижа бермагач, «Хотиндан кўрқувчилар жамияти» тузили, ўзи шунга бош бўлди ҳам, қани энди шу натижа берса экан!

Одамлар ҳақ-ҳуқуқини таништи ҳозир! Навбаҳорнинг атиги 0,5 фоиз йигитлигига у кишига эргашган бўлди, тагин шулар ҳам амалидан ажраб қолмай, деб юрак ҳовуқлаган амалдорлар. Юқоридан ҳар қанча таъйин ўтказишмасин, бари бир, кундан-кунга бизнинг жамият ёзгалари сари кенгайиб бораётир. «Хотиндан кўрқувчиларнинг» биш ўтганлари ҳам мажбуран келиб бизга қўшилмоқда. Хуллас, ҳозир эркаклар деганининг тўқсон беш фоиз бир тан-бир жон, бир жамиятда тутиб турибмиз

— Шундай деб ўйлайсизми? Дарёвотни кўрсатмаккан, а? — у моточиқли дарё томонга бурди.

— Нега ундай дедингиз? — дедим ранжиганимни яширмай. — Ўзи юраги ёрилгудай бўлиб турибди-ю, тагин сиз!...

Раис хахоллаб қулиб юборди:

— Ана, қаранг, каввада ўтирибди-ю, кенжатоини. Бу афанди ҳаёл билан... Э-э, қойил-э!

Кейин маълум бўлишча, ширинилик дорихонага чиндан ҳам кирган, уйқуси келган бола шу пайт апингичини бошига довуз тортиб уйқуга кетган экан. Ширинилик ярим кечагача ўғлини ахтарибди, каввада ўтирган кенжатоин: — Ада, уйга кетайлик! — дея хархаша қилса, у жерқиб ташлар эмши: — Жим ўтир, тентак! Укагинг топмасдан уйга бориш йўқ! Аянг нақ теримизга сомон тикиди-а!

Ширинилик дегани шунча аломат ҳалқ бўлади. Қуйдаги хангомалар эҳтимол сизга ҳозир-мутойба бўлиб туролар, лекин аслида бор гап, агар ишонмасангиз, Афанди чиққан ўша қишлоққа ўзингиз бориб, бундан-да аломат ҳодисаларга гувоҳ бўлиб, ёқа ушлайсиз.

Гаффор ҲОТАМОВ

КАНАГА ҚАРШИ КУРАШ

Ширинилик уй қурмоқчи бўлди.

— Ёшт қўйишга қўманлашиб юбор, — деди у укасини чақириб.

— Ёшт қўйиб, жонимизни қийнаб ётамизми, ака, — деди укаси.

— Бўлмаса, нима қиламиз?

— Ана, турибди-ку, тайёр ёшт, шунинг ўмарамиз-да.

— Қанақа тайёр ёшт?

— Ҳеч қаллангиз ишламайди-да, ака. Кечаси бориб, колхознинг товуқхонасини бузамиз!

— Э, балосан.

Ака-ука товуқхонани бузиб, эрталабга довуз ёшт ташлашди. Бир пайт мундоқ қарашса, ҳамма ёқни қана бо-сиб кетибди.

— Энди нима қиламиз? — деди ака бошини қайчиб.

— Ёштнинг анови хандаққа босамиз, кейин устидан сув қўйиб юборамиз, қанама деганининг уруғи қолмайди.

— Қалланг ишлайди, қалланг!

Кечги томон тўполон қилиб келган товуқбоқар бир хандақ лойини кўриб ёқа ушлади, гишлар аллақачон ийиб кетган, қанақадан эса сув юзидан, супа бетидан мўрмалахдек илғиб юришар эди.

Рассом Илҳом ЗОИРОВ

МУСТАҚИЛЛИК ҲАҚИДА КИМ ҚАНДАЙ ЁЗАРДИ?

Баҳром РҲЗИМУҲАММАД:

Кўз ёш тўқнабди бор ерга

Мен яхши кўрган оловон.

Ботқоқлик кўз ёшлар билан

Чархлар домини.

Бунда яшайди сукумат

Қўлоқни қар қилгудек

Ва эриб ётар,

мағлул қорачиқнинг

савр тошлари.

Ер ва осмон оралиғи

ҳаётнинг қалта бўйи.

Боши қўнқа теккан неча жон

Энди булга чўкиб ўлади

Етмоқ истаб унинг тубига.

Эшқобил ШУКУР:

Эрабардор юраклар,

Осмонларга қадалган

Йиғлаб кўр бўлди қўзлар

Кўрақларга қон тўлган.

Вох... вох... вох...

Қайғу гулим унади

Армонда ўлар армон

Қарачиқни қабатида

Яшаради зўр имон.

Ох... ох... ох...

Зорларимиз соғиниб,

Зоримиз ичган гулим.

Ушлаган ораулар Ватанида,

Ҳаёт сўлим, ҳаёт сўлим.

Эҳ... эҳ... эҳ...

Максуд БЕКЖОН:

Ҳайрат тўла шокоса — қафасдан чиқ-

қан қўшнинг қўзлари. Жимлик томчи-

лардан тоша бошлайди у: тошаётган

ҳайрат митти юрагини ҳам тўдириб,

бутун вужудини зорқитиб юборади.

Оғзидан чиқишга шайланган «мен озод-

ман» деган сўзга оҳангдош товуш

қутириб бўзгани йиртгудай бўлади. Қан-

отларидан пайдо бўлган куч чил-чил

синдириди, ҳайрат тўла шокосани. Шун-

дагина англай бошлайди, шўрлик қуш

олдингидан мустабидроқ қафас ичидан

турганигини. Бечора қуш...

Абдул ЖАЛИЛ:

Тун юлдузлар сочди қўнғилимга,

Ҳаёл дарсида ўйнайди ҳилол.

Туман ичра у гуллар

Маъюсина титраб беҳол.

Ўзга гулдан мурувват кутганим

Совуқ япроқларини лабияга босиб.

Тошош қилди мен ошқини у —

Қора қўзларнинг дорига осиб.

Ойбек РАҲИМ

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОВ

Тахир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАНОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АҚБАРОВ, Рамз БОБО-

ЖОН, Одил ЕҚУБОВ, Аҳмад ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла

ОРИПОВ, Тоҳир ШАМСИЕВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Тўлабеган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Малик

ҚАИМОВ, Тўлқиноқ ҚОДИРОВА, Пиримқул ҚОДИРОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош муҳаррир

ўринбосари), Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул котиб)

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: бош муҳаррир — 33-52-91, 32-57-42; бош муҳаррир ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул

котиб — 33-49-93; котиб — 32-58-49; БУЛИМЛАР: ижтимоий-саноий — 32-56-50; танқид ва

адабиётшунослик — 32-55-98; назм ва наср — 32-55-78; санъат — 32-56-48, 32-54-56; хатлар ва

ошмавий ишлар — 32-56-49; шўм боланинг чойхонаси — 32-54-71.

МАСЛАҲАТ

БАЪЗИ МАСЛАҲАТЛАРГА ПАРОДИЯ

Маълумки, рақ асримизнинг даҳшатли касалликларида. Бу касаллиқнинг олдини олиш, даволаш устида ўнлаб илмий текшириш институтлари иш олиб бормоқда. Уларда бир неча юзлаб олимлар шугулланавериш қўллари ўзларининг қўнғироқ-қўнғироқ сочлари билан аллақачон видолашган.

Яқинда шу институтлардан бирининг оддий ходими Мақтанчоқ Ўпкаевич Қуйинчоқов анчайин шов-шууга сабаб бўлган маслаҳат ёзиб, редакцияга келтирди. Мана, ўша маслаҳат:

«Ниҳоят, қанама камтарин асрлардан бўён муаммо бўлиб келган рақ масаласини узиб-қесиб ҳал этишга эришди. Менинг бу кашфиётим тўғрйли узоқ йиллардан бери давом этиб келмаётган турли тортишувларга барҳам берилди. Амалий маслаҳатларга ўтаман.

Раққа чалинган беморни даволамоқ учун қуйидаги муолажани қўлламоқ даркор: нар бўлулнинг жигари, китнинг буйрағи, туя орқа оёғининг илғи, тўлен ичғи, арслон ўпкаси, ёввойи чўча мияси, қора илони чап қўзининг қорачиғи, чумоли пўстдубаси, пенсия ёшдаги эркак тирноғининг 0,1 мисқолик эритмаси, 0,5 грамм тилда суви аралаштирилади. Сўнг бир қозон эчки сутига қўшиб, 30—40 минут қайна-натлади. Мазкур доридан уч ой мобайнида кунига уч маҳалдан овқатдан олдин бир чой қошиқ-бир чой қошиқ истеъмол қилинади. Шунда бемор нафақат рақ касалидан, вабодан ҳам хориж бўлмаса, мана мен қафилман, деб имзо чекувчи унвону амалсиз ши-фокор: М. Ў. Қуйинчоқов.

Эслатма: Рақнинг давосини топган одамга бриллиантдан ҳайнал ўрнатлади, деб эшитдим. Камтар-лигим бос оддий буютга ҳам розиман. Фақат, бюст-ни ёшликда менга сўз бериб, дўстимга тегиб кетган Очилдиқоннинг уйи рўпарасидаги майдончага ўрнати-шингизни илтимос қиламан.

Маслаҳатни оқда қўчирувчи: Тўхташ АШУРОВ

Рассом Муроджон УНГАРОВ

ЭЪЛОНЛАР

САНЪАТ НАМОЯНДАЛАРИ ВА ИЖОДКОР ЕШЛАР ДИҚҚАТИГА!

Жумҳурият театр арбоблари уюшмаси қошида ташкил этилган

«НАВРҲЗ» ФОЛЬКЛОР-ЭТНОГРАФИК МУСИ-КАВИЙ ТЕАТР-СТУДИЯСИ САНЪАТКОРЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИШ УЧУН КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Конкурсда иштирок этувчилар актёрлик маҳорати намойиш этиш, бирор мусиқа асбобида куй чалиш, ашула ҳамда рақсга тушиш қобилиятига эга бўлиш